

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Esikoululaiset Maailman ympäri -projektin ikuistajina

Kiuru, Anni
Marjatsalo, Essi

2016 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Esikoululaiset Maailman ympäri -projektin ikuistajina

Anni Kiuru
Essi Marjatsalo
Sosionomi
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2016

Anni Kiuru
Essi Marjatsalo

Esikoululaiset Maailman ympäri -projektin ikuistajina

Vuosi 2016 Sivumäärä 58

Tämä työelämän tarpeista lähtenyt toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee tieto- ja viestintä- teknisten (tvt-)laitteiden eli digikameran ja taulutietokoneen käytön lisäämistä ja laitteiden hyödyntämistä erityisesti päiväkodin arjen dokumentoinnissa valokuvauksen keinoin. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä vantaalaisen päiväkodin esikouluikäisten lasten kanssa. Toiminnalliseen osuuteen kuuluvat viisi toimintatuokiota järjestettiin syksyn 2015 aikana.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä jo olemassa olevien tv-t-laitteiden käyttöä päiväkodissa ja tuoda ne luontevaksi osaksi jokapäiväistä arkea sekä esitellä päiväkodin henkilökunnalle tehtyjen tuotosten kautta yksi tapa lisätä hyödyntää otettuja valokuvia. Tavoitteeseen pyrittiin valokuvaamalla päiväkodin Matka maailman ympäri -projektia esikouluryhmän kanssa, painotetaan lasten itsensä ottamia valokuvia. Otetuista valokuvista koottiin neljä valokuvakollaasia ja matkapäiväkirja, jotka ovat opinnäytetyön Esikoululaiset Maailman ympäri -projektin ikuistajina konkreettiset tuotokset. Toiminnassa keskityttiin laitteiden käytön opastukseen ja hyödyntämiseen dokumentoinnissa, mediakasvatuksellisiin piirteisiin sekä lasten kiinnostuksen lisäämiseen valokuvausta kohtaan. Osaan kuvista liitettiin kuvatekstit sadutuksen menetelmää mukaillen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa perehdytään mediakasvatukseen ja sen rooliin erityisesti varhaiskasvatuksessa sekä valokuvan käyttöön menetelmänä. Toiminnallisen osuuden kuvauksessa avataan valokuvausprojektin suunnittelu- ja toteutusvaiheita sekä arviointia. Lopuksi pohditaan opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta sekä reflektoidaan opinnäytetyöprosessin aikana tapahtunutta ammatillista kasvua.

Tämän opinnäytetyön myötä yhteistyöpäiväkodin esikouluryhmän lapset oppivat hyödyntämään digikameraa ja taulutietokonetta valokuvauksessa ja henkilökunnalle esiteltiin yksi tapa käyttää valokuvia. Työn tuotosten kautta myös vanhemmille havainnollistettiin lasten toimintaa ja tapahtumia päiväkodissa.

Asiasanat: tieto- ja viestintätekniset laitteet, varhaiskasvatus, mediakasvatus, valokuvaus

Anni Kiuru
Essi Marjatsalo

Pre-school children as photographers in Around the World -project

Year	2016	Pages	58
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to increase the use of information and communication technologies, digital camera and tablet computer, especially in documentation through the means of photography. The idea for this functional thesis stemmed from the needs of working life. The thesis was made in co-operation with pre-school children in a day-care center located in Vantaa. The functional part of this thesis included five action sessions which were implemented during the autumn of 2015.

The aim of this Bachelor's thesis was to bring existing information and communication technologies natural part of everyday life and also introduce through thesis outputs to day-care center staff one way how to use photographs. The aim was achieved by photographing day-care centers Around the World -project with the pre-school group. The concrete outputs of Pre-school children as photographers in Around the World -project were four photograph posters and travel diary. The use of guidance of digital camera and tablet computer in photographing, media educational features and increasing children interest towards photographing were the main issues in action sessions. Some of the photos were linked captions by using storycrafting method.

In the theoretical part of this thesis orientates to media education and its role especially in early childhood education and the use of photograph as a method. Description of the functional part clarifies planning, execution and evaluation of photograph project. In the end of thesis is discussed ethicality and reliability and is also reflected professional growth which happened during the thesis process.

As the outcome of this thesis the children in the pre-school group learned to utilize digital camera and tablet computer in photographing. The staff were also presented one way to use photos. In addition the concrete outputs visualized day-care centers activities to parents.

Keywords: information and communication technologies, early childhood education, media education, photographing

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tausta ja tavoite	7
	2.1 Työn tietoperusta ja rajaaminen	8
	2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	9
3	Toiminnan kuvaus, toteutus ja menetelmä	9
4	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa.....	10
	4.1 Varhaiskasvatus.....	11
	4.1.1 Ammatillinen vuorovaikutus ja oppiminen.....	12
	4.1.2 Päiväkodin arjen pedagogiikka ja lapsilähtöisyys	13
	4.1.3 Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	13
	4.1.4 Kannuskujan päiväkodin varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma	14
	4.1.5 Esiopetus.....	15
	4.2 Mediakasvatus	16
	4.2.1 Mediakasvatuksen rooli varhaiskasvatuksessa.....	17
	4.2.2 Teknologian ja median hyödyntäminen opetuksessa	18
5	Valokuva dokumentoinnin välineenä	20
	5.1 Valokuvan käyttö menetelmänä	20
	5.2 Lapsi valokuvaajana	21
	5.3 Lasten ottamat valokuvat	22
	5.4 Lyhyesti sadutuksesta	23
6	Toimintatuokiot, valokuvakollaasit ja matkapäiväkirja	23
	6.1 Toimintatuokiot	24
	6.1.1 Ensimmäinen toimintatuokio.....	25
	6.1.2 Toinen toimintatuokio.....	25
	6.1.3 Kolmas toimintatuokio	26
	6.1.4 Neljäs toimintatuokio	27
	6.1.5 Viides toimintatuokio.....	28
	6.2 Valokuvakollaasit.....	29
	6.3 Matkapäiväkirja.....	30
	6.4 Opinnäytetyöprojektin arviointia	30
7	Pohdinta ja kehitysideat.....	32
	Lähteet	35
	Kuvat	37
	Liitteet.....	38

1 Johdanto

Elämme vahvasti digitalisoituneessa yhteiskunnassa, jossa erilaisten tietoteknisten laitteiden sekä välineiden käyttö ja hyödyntäminen on väistämätöntä. Tieto- ja viestintätekniiset laitteet ovat osa arkipäivää, ja niiden käytön opettelu aloitetaan usein jo varhaislapsuudessa. Sen takia on tärkeää opettaa erityisesti lapsille, mutta myös aikuisille tieto- ja viestintätekniikan monipuolisten ulottuvuuksien hyödyntämistä. Digitaalisen aikakauden myötä on tarjoutunut erilaisia mahdollisuuksia käyttää monenlaisia laitteita myös opetuksen ja kasvatuksen tukena.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on esitellä varhaiskasvatuksen ammattilaisille yksi tapa lisää, joka auttaa heitä hyödyntämään päiväkodin tieto- ja viestintätekniisiä laitteita arjen eri tilanteiden dokumentoinnissa sekä tehdä näkyväksi projektimme tuotosten kautta valokuvien käyttömahdollisuuksia. Vierailukerroillamme Kannuskujan päiväkotiin keskityimme tv-laitteiden käytön opastukseen ja hyödyntämiseen dokumentoinnissa sekä mediakasvatukseen liittyvään opetukselliseen näkökulmaan. Dokumentointimenetelmänä käytimme valokuvausta, jota toteutimme yhdessä lasten kanssa ja otetuista valokuvista kokosimme neljä valokuvakollaasia ja matkapäiväkirjan (liite 2). Näihin valokuviin pohjautuu opinnäytetyömme Esikoululaiset Maailman ympäri -projektin ikuistajina konkreettiset tuotokset.

Tarve opinnäytetyölle tuli työelämätaholta, jossa toivottiin jo olemassa olevien tieto- ja viestintätekniisten laitteiden käyttöasteen lisäämistä päiväkodin arjessa. Lopullinen aihe tarkentui valokuvaamiseen ja valokuvien hyödyntämiseen varhaiskasvatustyössä, sillä valokuvaaminen ja sen tarjoamat mahdollisuudet käytännön työelämässä kiinnostivat meitä.

Toteutimme valokuvausprojektin vantaalaisessa Kannuskujan päiväkodissa esikouluikäisten lasten kanssa syksyn 2015 aikana. Projekti linkittyi luontevasti päiväkodin omaan Matka maailman ympäri -teemaan, joka huipentui yhteisen leikkipäivän järjestämiseen. Matka maailman ympäri -teemassa tarkoituksena oli eri maanosiin ja maihin tutustuminen muun muassa liikkuen, askarrellen ja leikkien. Leikkipäivää varten päiväkodin eri ryhmät valmistelivat omaan maanosaansa liittyvän tutustumishuoneen, jotka kierrettiin toteutuneena leikkipäivänä yhdessä oman ryhmän ja sen aikuisten kanssa.

Opinnäytetyömme on muodoltaan toiminnallinen, ja se tarkoittaa käytännön työssä tehtävää opastamista, ohjeistamista sekä toiminnan järjestämistä. Vierailimme Kannuskujan päiväkodissa yhteensä viisi kertaa. Kertojen aikana tutustuimme lapsiin, ohjeistimme heitä digikameran ja taulutietokoneen käytössä sekä valokuvasimme lapsia osallistumassa teemaan liittyviin toimintatuokioihin. Myös lapset olivat innokkaita ottamaan valokuvia omista tuotoksistaan sekä toisistaan.

Opinnäytetyömme alussa kerromme työn taustausta ja lähtökohdista. Teoriaosuudessa perehdyimme mediakasvatukseen ja sen rooliin erityisesti varhaiskasvatuksessa, valokuvan käyttöön menetelmänä, lapsen valokuvaajana sekä niihin erityispiirteisiin, joita lasten ottamissa valokuvissa ilmenee. Teoriaosuuden jälkeen avasimme valokuvausprojektin suunnittelu- ja toteutusvaiheita. Lopuksi pohdimme opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta sekä refleктоimme opinnäytetyöprosessin aikana tapahtunutta ammatillista kasvuamme.

2 Opinnäytetyön tausta ja tavoite

Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä Vantaan kaupungin Sivistystoimen Varhaiskasvatuspalveluiden kanssa, jonka kautta määräytyi opinnäytetyön työelämätahon yhteistyökumppani. Saimme mahdollisuuden tehdä opinnäytetyön Kannuskujan päiväkotiin. Otimme alkusyksystä 2015 yhteyttä päiväkodissa työskentelevään lastentarhanopettajaan ja sovimme hänen kanssaan tapaamisen saadaksemme lisää selvyyttä tulevaan opinnäytetyömme aiheeseen.

Tapaamisen aikana kävi ilmi, että päiväkodilla oli tieto- ja viestintätekniikkaa eli tv-tekniikkaa, jonka käyttöaste oli hyvin alhainen sillä hetkellä. Työelämätahon yhteistyökoordinaattorina toiminut lastentarhanopettaja toivoi tv-laitteiden käytön lisäämistä ja niiden hyödyntämistä Kannuskujan päiväkodin toiminnassa. Lastentarhanopettaja esitti toiveen, että digikameroiden ja taulutietokoneiden eli tablettien käyttö lisääntyisi erityisesti leikin ja ohjatun toiminnan dokumentoinnissa esimerkiksi valokuvauksen ja videoinnin keinoin. Opinnäytetyömme lähtökohdaksi muotoutui ajatus siitä, että lasten toteuttama dokumentointi valokuvaamalla olisi keskeisessä asemassa ja lisääntyisi projektin myötä.

Kannuskujan päiväkodissa on myös paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, joiden vanhempien suomen kielen taito voi olla puutteellinen ja sen vuoksi sanallinen kommunikointi saattaa aiheuttaa haasteita. Tämänkin takia arjen hetkien tallentaminen ja dokumentointi kuvien muodossa on oivallinen tapa kertoa lasten puuhista ja päivän tapahtumista valokuvien kautta. Valokuvamateriaalin siirtäminen tietokoneelle ja sitä kautta eteenpäin vanhempien nähtäväksi lisäisi osaltaan laitteiden käyttöä. Valokuvien kautta lasten päivät päiväkodissa konkretisoituvat vanhemmille ja he ovat tietoisempia lastensa päivittäisistä toiminnoista. Laitteiden käyttö ohjatuissa toiminnoissa, lasten leikeissä ja muissa puuhissa oli siis kehittämisen arvoisen asia päiväkodin toiminnassa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on ottaa Kannuskujan päiväkodin jo olemassa olevat tv-laitteet eli digikamerat ja tabletit hyötykäyttöön ja osaksi jokapäiväistä arkea. Tavoitteena on saada lisättyä laitteiden käyttöastetta niin, että niistä muodostuu luonnollinen osa toimintaa ja leikkiä. Tarkoituksena on lisäksi madaltaa kynnystä laitteiden käyttöön osana päiväko-

din ammattilaisten kasvatustehtävää. Samalla dokumentointi valokuvaamisen keinoin lasten päivittäisistä toiminnoista tulisi myös vanhemmille näkyvämmäksi sähköisen viestintäkanavan välityksellä sekä päiväkodin käyttöön tuottamiemme valokuvakollaasien avulla. Opinnäytetyömme tarkoituksena on myös lisätä lasten itseilmaisun tukemista, luovuuden käyttöä ja tuoda näkyväksi päiväkodin arkea ennen kaikkea lasten itsensä ottamien kuvien välityksellä.

Alun perin opinnäytetyön ideana oli olla tutkielmatyyppinen työ, jossa ajatuksena oli havainnoida aikuisen roolia lasten leikeissä. Työelämätahon toiveena oli kuitenkin toisen tyyppinen työ, jossa olemassa olevaan ongelmaan saataisiin käytännön apua ja uusia ratkaisumalleja. Opinnäytetyömme muuttui siis muodoltaan toiminnalliseksi, mikä tarjosi meille opiskelijoina mahdollisuuden käytännönläheisen ja luovan toiminnan toteuttamiseen.

2.1 Työn tietoperusta ja rajaaminen

Opinnäytetyön tietoperusta pohjautuu varhaiskasvatuksessa toteutettavaan mediakasvatukseen keskittyen valokuvauksen metodeihin ja opetukselliseen käyttöön. Lisäksi hyödynnämme Vantaan kaupungin ja Kannuskujan päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmia ja varhaiskasvatukseen liittyvää kirjallisuutta. Työmme rakentuu varhaiskasvatuksessa tapahtuvan mediakasvatuksen ympärille, jonka vuoksi keskeisiä käsitteitä ovat mediakasvatus, valokuvaus, varhaiskasvatus, toiminnallisuus ja tieto- ja viestintäteknikka eli tv-laitteet. Rajasimme mediakasvatuksen koskemaan esikoulu-ikäisiä lapsia ja tv-laitteilla tarkoitamme tässä työssä digikameroita ja taulutietokoneita eli tabletteja.

Opinnäytetyömme aiheeseen liittyvää tutkimustietoa ja kirjallisuutta löytyy jonkin verran ja lisäksi tietoa valokuvauksen käytöstä toiminnallisena menetelmänä ja dokumentoinnin välineenä on saatavilla hyvin. Varsinaista mediakasvatusta varhaiskasvatuksen kentällä on tutkittu ja kehitetty runsaasti viime vuosien aikana. Tämä teoriapohja tarjosi meille monipuolista ja ajankohtaista tietoa työtämme ja sen suunnittelua varten.

Rajasimme aiheen koskemaan digikameroiden ja tablettien käyttöä arjen dokumentoinnissa valokuvaamisen keinoin, koska juuri nämä tietotekniset laitteet olivat vähällä käytöllä Kannuskujan päiväkodissa. Erilaiset älylaitteet ja sovellukset toimivat lapsilla nykyään ennen kaikkea pelikäytössä ja ohjelmien katselussa, joten haluamme työssämme painottaa laitteiden käyttämistä hyödyllisiin tarkoituksiin eli tässä tapauksessa kuvalliseen dokumentointiin. Opinnäytetyömme toteutettiin esikoululaisten kanssa, joita oli ryhmässä seitsemän. Osallistuimme loka-marraskuussa 2015 leikki- ja askartelutuokioihin, jolloin lapset työstivät oman maanosansa rakentamista ja dokumentoivat valokuvaamalla näitä hetkiä. Lisäksi olimme ikuistamassa päiväkodin yhteistä leikkipäivää marraskuussa 2015.

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on jonkin käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen tai sen järjeistämisen. Kaiken tyyppisissä opinnäytetyöissä on tärkeää yhdistää käytännön toteutus ja sen raportointi ammatillisin keinoin. Toimeksiantajalta saatu opinnäytetyöaihe antaa tekijälle mahdollisuuden päästä hyödyntämään tietojaan ja taitojaan senhetkiseen työelämään ja sieltä nouseviin tarpeisiin. Lisäksi toimeksiantajan avulla pääsee ratkaisemaan jotakin työelämälähtöistä ja usein varsin käytännönläheistä ongelmaa. Toiminnallista opinnäytetyötä varten tarvitaan toimintasuunnitelma, jossa olisi hyvä pohtia että mitä, miten ja miksi tehdään. Näin opinnäytetyön idea sekä tavoitteet tulevat tiedostetuiksi, harkituiksi ja perustelluiksi. (Airaksinen & Vilka 2003, 9, 17, 26.)

Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta. Näitä ovat varsinainen toiminnallinen osuus ja opinnäytetyöraportti, jossa toiminta on dokumentoitu ja arvioitu. Toiminnallinen opinnäytetyö pohjautuu teoriatieteelle ja ammattikirjallisuudelle ja sen taustalla heijastelee tutkimuksellinen työote. Tutkimuksellisuus ilmenee opinnäytetyössämme käytetyn teorian tarkoituksen mukaisena ja perusteltuna valintana, sekä tehtyjen ratkaisujen, toimintojen ja raportoinnin kriittisenä pohtimisena ja reflektointina.

3 Toiminnan kuvaus, toteutus ja menetelmä

Toiminnallinen opinnäytetyömme oli työelämälähtöinen kehittämistyö, joka tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan kehittämistä ja järjestämistä. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Vantaan kaupunki ja yhteistyöpäiväkotimme oli Kannuskujan päiväkotikoti Hakunilassa. Toteutustapana työssämme oli kohderyhmän mukaan suunniteltu projekti, joka konkretisoitui lopuksi tuottamiimme valokuvakollaaseihin ja sähköiseen matkapäiväkirjaan. Nämä suunnattiin näytettäväksi lapsille ja heidän vanhemmilleen sekä päiväkodin henkilökunnalle.

Kannuskujan päiväkodissa oli syksyllä 2015 teemana Matka maailman ympäri, jonka tiimoilta tutustuttiin eri maanosiin. Tutustumiskohteina olivat Aasia, Eurooppa, Afrikka ja Etelä-Amerikka. Nämä maanosat oli jaettu eri ryhmien kesken ja kukin päiväkodin ryhmistä suunnitelti omaa maanosaansa koskevaa toimintaa ja tuotosta. Projekti huipentui koko päiväkodin yhteiseen leikkipäivään, jossa ryhmät kiersivät tutustumassa toistensa aikaansaannoksiin tilasta toiseen ja perehtyen kuhunkin maanosaan puolen tunnin ajan. Esikouluryhmällä, johon toiminnallinen opinnäytetyömme keskittyi, oli teemana Eurooppa ja erityisesti Ranska. Dokumentoimme toteutettuja tuokioita yhdessä lasten kanssa. Vastuu toiminnan suunnittelusta ja järjestämisestä oli ryhmän lastentarhanopettajalla, mutta meidän panoksemme ja luovutemme tuli käyttöön toiminnan toteutuksen aikana.

Meidän tehtävänäme oli osallistua Euroopan rakentamiseen muun muassa lasten kanssa yhdessä askarrella ja siinä lomassa dokumentoida toimintaa sekä opettaa lapsia käyttämään digikameraa ja tablettia. Tuimme lasten roolia kuvaajina ja kannustimme heitä aktiiviseen oman toiminnan ja tuotosten dokumentointiin. Jokaisella vierailukerralla Kannuskujan päiväkotiin tarkoituksena oli opastaa lapsia valokuvien ottamisessa sekä keskustella valokuvien sisällöistä ja tarkoituksenmukaisuudesta. Pyrimme myös innostamaan lapsia omatoimiseen valokuvaamiseen, kuvista keskusteluun sekä omien ideoiden toteuttamiseen. Halusimme saada lasten näköisiä kuvia, joihin osaan liitettäisiin kuvatekstit sadutuksen menetelmää mukailten. Kokosimme projektin aikana otetuista valokuvista eräänlaisen matkapäiväkirjan ja valokuvakollaasit, jotka välitettiin päiväkodin käyttöön näytettäväksi koko päiväkodille sekä lasten vanhemmille.

Ensimmäisellä käyntikerralla tarkoituksenamme oli tutustua lapsiin ja tv-laitteisiin sekä niiden käyttöön. Seuraavilla kerroilla perehdyimme digikameran ja tabletin käyttöön, valokuvaamiseen ja mediakasvatuksen piirteisiin sekä pyrimme sulauttamaan ne luontevaksi osaksi niitä esikoululaisten tuokioita, joiden aikana maanosan työstäminen tapahtui. Tavoitteenamme oli miettiä etukäteen, millä keinoin saamme tuotua kuvaamiseen tarkoitettuja välineitä ja mediakasvatuksen osaksi toiminnan toteuttamista hienovaraisesti. Osaan matkapäiväkirjaan valikoituneista kuvista liitettiin kuvatekstit lasten omien kertomusten pohjalta.

Toteutuneessa leikkipäivässä tarkoituksenamme oli itse valokuvata päivän tapahtumia ja toimintaa sekä pyytää avuksemme 1-2 esikoululaista aina maanosaa kohden ottamaan valokuvia lapsen näkökulmasta. Näin päiväkodin tärkeä toimintapäivä tulisi ikuistettua niin lasten kuin aikuistenkin toimesta. Leikkipäivän jälkeisenä päivänä pyysimme lapsilta kuvatekstit sadutuksen menetelmää hyödyntäen muutamia projektin varrella otettuihin kuviin, joita hyödynsimme osana matkapäiväkirjan työstämistä.

4 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on aikuisjohtoista pedagogista toimintaa, jossa korostetaan tänä päivänä vahvasti lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta. Se on valtakunnallisesti ohjattua ja valvottua kasvatustoimintaa, jolla pyritään takaamaan tasapuoliset ja laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut kaikille lapsiperheille ympäri Suomen. Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus toteutuu varhaiskasvatuksen kentällä, jonka vuoksi on tärkeää avata mediakasvatuksen lisäksi myös varhaiskasvatuksen käsitettä.

Mediakasvatus on viimeisten vuosien aikana noussut puheenaiheeksi erityisesti varhaiskasvatuksen ympärillä. Erilaiset mediakanavat ovat lisääntyneet ja monipuolistuneet, ja lapsille

tarkoitettuja sisältöjä löytyy yhä enemmän. Runsaat valikoimat pelien, elokuvien, lastenohjelmien ja opettavaisten sovellusten tarjonnasta jättävät suuren vastuun kasvattajille. Mediakasvatuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota käytettävien mediasisältöjen laatuun ja lasten median parissa viettämään aikaan. Siksi halusimme linkittää myös opinnäytetyöprojektiimme mediakasvatuksellisen näkökulman, sillä koimme sen olevan luonteva osa valokuvauksen käyttöä dokumentoinnin välineenä.

4.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäisten lasten parissa tapahtuvaa vuorovaikutusta, johon sisältyy kasvatuksellisia elementtejä. Varhaiskasvatuksen tärkeimpinä tavoitteina voidaan pitää lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen sekä oppimisen monipuolista edistämistä ja tukemista. Kasvatuskumppanuutta eli vanhempien ja kasvatusalan ammattilaisten kiinteää yhteistyötä tarvitaan, jotta kasvatustehtävästä muodostuu lapsen kannalta tarkoituksenmukainen ja mielekäs kokonaisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, kansallisiin säädöksiin ja muihin toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen arvoista keskeisin on lapsen ihmisarvo. Muita tärkeitä yleisperiaatteita ovat: syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. Tarkempia varhaiskasvatuksen periaatteita ovat lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, oikeus turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen sekä oikeus turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti. Lisäksi toimintaa ohjaavat lapsen oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, oikeus saada tarvitsemaansa erityistä tukea ja oikeus omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskoon tai muuhun katsomukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat valtioneuvoston periaatepäätöksessään hyväksymiin varhaiskasvatuksen linjauksiin. Näiden perusteiden tavoitteena on edesauttaa varhaiskasvatuksen tasa-arvoista toteuttamista ympäri maan, ohjata sen sisältöjen kehittämistä sekä mahdollistaa varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen. Lisäksi tavoitteena on kohentaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietoisuutta, lisätä vanhempien osallisuutta sekä edistää moniammatillista yhteistyötä sellaisten palvelujen parissa, joilla tuetaan lasta ja tämän perhettä ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7.)

Yhteiskunnan järjestämä ja valvoma varhaiskasvatus rakentuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta sekä yhteis-

toimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. Lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on kasvatustieteelliseen, erityisesti varhaiskasvatukselliseen, mutta myös laajalaaiseen tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Varhaiskasvatuksen keskeisenä voimavarana on ammattitaitoinen henkilöstö. Jotta laadukasta varhaiskasvatusta on mahdollista toteuttaa, vaatii se koko kasvatusyhteisöltä sekä jokaiselta yksittäiseltä kasvattajalta vahvaa ammatillista osaamista ja tietoperustaa. Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti erilaisissa varhaiskasvatuspalveluissa, kuten päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja erilaisen avoimen toiminnan kautta. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat sekä seurakunnat. Varhaiskasvatus, esiopetus osana varhaiskasvatusta sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän jatkumon. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11-12.)

4.1.1 Ammatillinen vuorovaikutus ja oppiminen

Varhaiskasvatus on ihmisten parissa tehtävää työtä, ja siinä tarvitaan hyviä vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutus toimii perustana ihmisten ja yhteisöjen yhteistyölle eikä päivähoidon perustehtävän toteuttaminen onnistu ilman hyvää vuorovaikutusta. Jokaisen työntekijän on opittava ja hallittava keskustelemisen sekä kuuntelemisen tärkeät taidot. Päivittäisen keskustelun avulla on mahdollista vaihtaa kuulumisia, välittää tietoa, osoittaa kiinnostusta ja huolenpitoa sekä luoda yhteisiä käsitteitä. Aktiivisen kuuntelun tavoitteena puolestaan on viestittää hyväksynnästä. Kun toinen osapuoli keskittyy ja kuuntelee ilman kiirettä, vahvistaa kuuntelijan osoittama kiinnostus puhujan käsitystä omista vahvuuksistaan ja voimavaroistaan. Vaikka henkilö ei olisikaan luonnostaan kovin hyvä keskustelija tai kuuntelija, on omaa vuorovaikutusosaamistaan ja ihmissuhdetaitojaan mahdollista oppia ja kehittää. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 159-160.)

Lapsen elämässä päivähoitoon siirtyminen on suuri muutos. Kasvattajan vastuulla on lapsen yksilöllinen huomioiminen sekä totuttaminen uuteen ympäristöön ja uusiin ihmisiin. Ammattitaitoinen kasvattaja kykenee käyttämään vuorovaikutustaitojaan siten, että lapsi oppii luottamaan aikuiseen ja tuntee olonsa turvalliseksi. Kasvatushenkilöstön on tärkeää huomata lapsen sanallisen viestinnän lisäksi myös tämän sanattomat viestit. Lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen olisi hyvä rakentua pääosin myönteiseksi, ja päivittäisiin vuorovaikutustilanteisiin pitäisi kuulua aikuisen lapselle antamaa yksilöllistä huomiota. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 160.)

Lapsi on luonnostaan utelias oppimaan uutta sekä kertaamaan ja toistamaan asioita. Lapselle oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma ja kohdatessaan uusia asioita, käyttää hän oppimisessa kaikkia aistejaan apuna. Parhaiten lapsi oppii silloin, kun hän on aktiivinen toimija ja kiinnostunut asioista sekä ympäröivästä maailmasta. Oppiminen tapahtuu useimmiten vuorovaikutuksessa muiden ihmisten, aikuisten ja lasten sekä ympäristön kanssa. Tällöin lapset linkittävät uusia asioita ja tilanteita omiin aiempiin kokemuksiinsa, tuntemuksiinsa sekä käsiterakenteisiinsa. Turvalliset ihmissuhteet toimivatkin oppimisen perustana. Kasvattajan tärkeänä tehtävänä on kuunnella lasta, antaa hänen tehdä aloitteita, tutkia, tehdä johtopäätöksiä sekä ilmaista ajatuksiaan vapaasti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18.)

4.1.2 Päiväkodin arjen pedagogiikka ja lapsilähtöisyys

Päiväkodin työyhteisön tavassa toimia on pohjimmiltaan kysymys tietoisista, pedagogisista valinnoista. Ne voivat muokata päiväkodin arjesta joko hyvää ja ihanaa tai päinvastoin huonoa ja kamalaa. Pedagogiset valinnat liittyvät lapsen päivän rakentumiseen sen kaikki osa-alueet huomioiden. Yksi tärkeimmistä valinnoista on kiireettömän toiminnan mahdollistaminen ja tukeminen siten, että lapsella on kunnolla aikaa ja rauhaa keskittyä tekemisiinsä. Usein päiväkodin aikuiset menevät tapahtumien edelle ja esimerkiksi tuskailevat, että pitäisi olla jo pukemassa sen sijaan, että olisivat lapselle läsnä juuri siinä hetkessä. Lapset elävät hetken kerrallaan eivätkä juurikaan mieti mennyttä tai tulevaa. Myös aikuisen olisi tärkeää antaa ennen kaikkea lapselle mutta myös itselleen enemmän aikaa ja mahdollisuuksia elää hetkessä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31.)

Tämän päivän varhaiskasvatus pyrkii olemaan lapsilähtöistä, jolloin lapsen tarpeet nähdään ensisijaisina. Lapsilähtöisyyden vastakohtana toimii aikuiskeskeisyys, jolla tarkoitetaan lapsen tarpeiden sivuuttamista ja aikuisen näkökulman asettamista etusijalle. Lapsilähtöisyys ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapset määräisivät ja päättäisivät kaikesta toiminnasta, vaan johtaminen on aina aikuisen tehtävä. Lapsilähtöisyys on käsitteenä moniulotteinen ja joskus vaikeasti määriteltävissä. Keskeistä lapsilähtöisyydessä on kuitenkin lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ja hänen tarpeidensa tunnistaminen sekä huomiointi. Varhaiskasvatustoimintaa tulisi suunnitella ja oppimisen mahdollisuudet luoda siten, että jokainen lapsi tulee huomatuksi yksilönä, ei ainoastaan ryhmän jäsenenä. Myös leikin mahdollistaminen on ensiarvoisen tärkeää, koska siinä lapsen spontaani oppiminen tapahtuu luontevasti ja melko huomaamatta. (Kalliala 2009, 19-20, 22.)

4.1.3 Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma toimii kaikkien kaupungin alueella olevien alle kouluikäisten lasten toimintaa ohjaavana opetussuunnitelmana ja se kattaa varhaiskasvatuk-

sen kerhot, avoimet päiväkodit, asukaspuistotoiminnan, esiopetuksen sekä päiväkot-, perhepäivä- ja ryhmäperhepäivähoidon. Kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi rinnalla toteutetaan kunkin varhaiskasvatusyksikön omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman rinnalla vaikuttaa myös Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma ja Vantaan valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 6-vuotiaille, jotka osaltaan tukevat lapsen oppimisvalmiuksia ja siirtymistä perusopetukseen. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012, 3-4.)

Vantaan varhaiskasvatuksen ja sen ammattitaitoinen henkilöstö on panoksellaan sitoutunut edistämään lasten hyvinvointia ja oppimista sekä yhteisöllisyyden ja kestävän kehityksen lisääntymistä lasten ja perheiden arjessa. Nykyinen Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma on lajissaan neljäs ja siinä on säilytetty useita toimivia työtapoja ja -käytäntöjä. Uusina painoituksina ovat muun muassa vuorovaikutuksen laatu ja leikki. Nämä suunnitelmat ovat perusta dialogisuudelle ja kasvatuskumppanuudelle, joiden avulla pyritään takaamaan laadukas varhaiskasvatus ja lasten kokonaisvaltainen hyvinvointi. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012, 3-5.)

4.1.4 Kannuskujan päiväkodin varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma

Kannuskujan päivähoitoyksikköön kuuluvat neliryhmäinen Kannuskujan päiväkotij, Tuulenpesän ja Villivarsan ryhmäperhepäiväkodit sekä perhepäivähoito. Yksikköön kuuluvilla erilaisissa päivähoitomuodoissa noudatetaan yhteistä varhaiskasvatussuunnitelmaa, joka pohjautuu Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kannuskujan päivähoitoyksikössä tarjotaan lapsille mahdollisuus monenlaiseen toimintaan päivittäin, joissa tarpeen mukaan tuetaan lapsen kasvua ja kehitystä erilaisin pedagogisin ratkaisuin, esimerkiksi pienryhmätoiminnan avulla. Kaiken toiminnan perustana toimivat lasten, lapsiryhmien sekä huoltajien tarpeet ja toiveet. (Kannuskujan toimintayksikön varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 1.)

Kannuskujan päiväkotij sijaitsee Hakunilassa, Sotungin luontoalueen läheisyydessä. Hakunila on pääosin kerrostaloasutusta, mutta Sotunki antaa hyvän mahdollisuuden luontoon tutustumiseen sekä lasten luontosuhteen rakentamiseen. Hakunilan alueella asuu monia eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsiperheitä, joka heijastuu myös Kannuskujan päiväkodin arkeen. Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan kuuluu vahvasti lapsen äidinkielen, kulttuurin ja suomen kielen tukeminen erilaisten kielikerhojen, tukiviittomien ja pienryhmätoiminnan avulla kaikissa arjen tilanteissa. Uskontokasvatuksessa päävastuu on perheellä, mutta Kannuskujan päiväkotij tukee perheen vakaumusta sekä käy jatkuvaa kasvatuskeskustelua perheen ja lasten kanssa. (Kannuskujan toimintayksikön varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 1, 12-13.)

Kannuskujan päiväkodissa toteutettava esiopetus on kokonaisvaltaista. Esiopetus rakentuu eri sisältöalueista, joita opetetaan kokonaisopetuksen periaatteiden mukaan luontevasti osana päivittäistä toimintaa. Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen on suunnitelmallista ja tavoitteellista, joka antaa lapselle hyvät valmiudet peruskoulua varten. Ennen oppivelvollisuuden alkua lapset saavat maksutonta esiopetusta päivittäin neljä tuntia. Maahanmuuttajataustaiset lapset saavat tarvittaessa esiopetusta viisi tuntia päivässä, jolloin painopisteinä ovat suomen kielen oppiminen sekä kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. (Kannuskujan toimintayksikön varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 14.)

Kannuskujan päiväkotitekee yhteistyötä monien tahojen kanssa taatakseen laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumisen. Kaikkien lasten asioissa yhteistyötä tehdään muun muassa lastenneuvolan ja koulun kanssa, mutta sen lisäksi toiminnassa hyödynnetään Hakunilan alueen kulttuuri- ja liikuntamahdollisuuksia sekä Sotungin luontoaluetta. Hakunilan nuorisotilalla on tarjolla teatteriesityksiä ja kirjastolla satuhetkiä, joita myös hyödynnetään varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. (Kannuskujan toimintayksikön varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 16.)

4.1.5 Esiopetus

Esiopetus on vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista tarjottavaa suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta. Esiopetuksen tulisi perustua ajatukseen, että lapsen on saatava olla lapsi, jotta hänestä voisi kasvaa tasapainoinen aikuinen. Lisäksi esiopetuksessa on tärkeää kohdata lapsi omana erityisenä kokonaisuutenaan. Lapselle on taattava kasvamisen rauha, jotta hän voi harjoitella itselleen parhaiten soveltuvia oppimisen, elämisen ja kokemisen tapoja. Nykyaikajan lapset tarvitsevat enemmän suojaa liiallisilta virikkeiltä kuin erityisiä virikkeitä. Kasvatuksen päämääränä tulisi olla kokonaisvaltaisuus ja sitä kautta tukeminen tasapainoiseen kasvuun, kehitykseen sekä oppimiseen yksilöllisesti, kunkin lapsen persoonaa tukien. (Jantunen 2011, 57-58, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Esiopetuksessa lapsilähtöisyys tarkoittaa ensinnäkin esiopetusikäisen lapsen kehityksen tuntemista ja sen pohjalta tapahtuvaa kehityksen tukemista ikää vastaavalla tavalla. Pelkästään tämä ei riitä, vaan tiedon lisäksi kasvattajan tulee kyetä huomaamaan lapsi ja kohtaamaan tämä yksilöllisesti, juuri kyseisen lapsen tarpeet huomioon ottaen. Suomessa oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta. Tällöin lapsi on yleensä tarpeeksi kypsä aloittaakseen koulun. Tätä edeltävä esiopetusvuosi on omanlaisensa ja tärkeä vaihe lapsen kehityksessä sen kaikilla osa-alueilla. Se on taitekohta, jossa lapsi kasvaa pienestä lapsesta kohti koululaista. Kehityksessä tapahtuu monesti heilahtelua suuntaan ja toiseen, mutta se on täysin asiaan kuuluvaa. (Lautela 2011, 31.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat valtakunnalliseen normiin, jonka uudistuksen myötä esiopetusta halutaan muuttaa yhä lapsilähtöisempään suuntaan. Esiopetussuunnitelman perusteissa painotetaan leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtöisin olevaa toimintaa. Sen tarkoituksena on edistää lapsen valmiuksia oppia uusia asioita. Toiminnassa huomioidaan lapsen synnynnäinen tarve oppia leikin ja mielikuvituksen kautta. (Lautela 2011, 34.)

4.2 Mediakasvatus

Media ja sen käyttö erityisesti länsimaissa on tullut osaksi lähes kaiken ikäisten ihmisten arkipäivää. Erilaisten tietoteknisten laitteiden ja sovellusten käyttö aloitetaan jo varhaislapsuudessa ja se toimii luontevana osana niin hyöty- kuin huvikäytössäkin. Mediakasvatus on suhteellisen uusi osa kasvattajien työkenttää ja se laajentaa opetus- ja kasvatustyötä. Media itessään avaa mahdollisuuksia, mutta siinä piilee myös omat vaaransa, jonka vuoksi mediakasvatukseen ja -kriittisyyteen on panostettava jo varhaisessa vaiheessa.

Mediakasvatukselle ei ole yhtä selkeää määritelmää, vaan se on käsitteenä melko monitahoinen. Tiivistetysti määriteltynä mediakasvatuksessa pyritään siihen, että lapset ja nuoret oppisivat tarkastelemaan, ymmärtämään sekä tulkitsemaan erilaisia mediasisältöjä kriittisesti. Mediakasvatuksen kautta median tiedollisten ja taidollisten sisältöjen on mahdollista tulla osaksi opetusta ja avartaa sitä, tuoden opetukseen uusia näkökulmia sekä monipuolistaa sen pedagogisia käytäntöjä. Mediakasvatuksen tavoitteena on harjaannuttaa yksilön kriittistä ymmärrystä ja lisätä hänen aktiivista osallistumistaan ja luovuuttaan. Tarkoituksena on kehittää yksilöiden kykyä tulkita ja arvioida mediasisältöjä ennen kaikkea kuluttajan näkökulmasta, mutta myös tarjota mahdollisuuksia tuottaa itse mediaa. (Nyysölä 2008, 15.)

Median merkitys yhteiskunnassamme on kasvanut viimeisten vuosikymmenien aikana niin paljon, että se on joissakin tapauksissa ottanut itselleen instituutioiden tehtäviä perheen, koulun ja kirkon rinnalla. Yhtenä esimerkkinä tästä toimii median rooli lasten ja nuorten kasvattajana. Mediakulttuurin kasvatuksellinen rooli pohjautuu ennen kaikkea yhteiskunnan arvojen ja moraalisten koodistojen tuottamiseen sekä niiden uudistamiseen. Median aseman vahvistumisen kautta perinteinen kasvatuksellinen tiedonsiirron suunta on kääntynyt osittain pääläelle. Nykyään lasten ja nuorten ollessa aktiivisia median käyttäjiä, hallitsevat he erilaiset medialaitteet ja -sisällöt monesti vanhempiaan paremmin. Näin ollen heidän on mahdollista opettaa mediatietoja ja -taitoja vanhemmilleen. Tämä on uusi ja ennen kokematon tilanne, johon ei ole olemassa valmista toimintamallia. (Nyysölä 2008, 23, 25.)

Median ollessa isossa roolissa lasten ja nuorten elämässä, on se aiheuttanut paljon keskustelua median vaikutuksista. Keskustelijoiden joukosta löytyy niin median vastustajia kuin sen

puolustajiakin. Vastustajat vetoavat usein väkivaltaisiin mediasisältöihin sekä varoittavat uusista mediateknologioista. Puolustajien puheenvuoroissa sen sijaan korostetaan, että lapset ja nuoret kykenevät suhtautumaan median kautta esiin nouseviin asioihin varsin kriittisesti ja järkevästi. Tärkeintä olisi ottaa kumpikin näkökulma huomioon ja arvioida median merkitystä osana lapsen tai nuoren kokonaisvaltaista kasvu- ja kehitysprosessia. Parhaimmillaan media tarjoaa merkityksellisen oppimisympäristön arjessa, mutta sen hyödyntäminen edellyttää niin median kasvavaa vastuunottoa sisällöstään kuin myös mediasta käytävän keskustelun monipuolistamista. (Nyyssölä 2008, 144-145.)

Mediakasvatuksen yhtenä tavoitteena on kehittää yksilön medialukutaitoa. Medialukutaidolla ja sen kehittämällä tavoitteena on pääasiassa kolme tehtävää. Medialukutaito opettaa median eri toimintamuotoja, kehittää yksilöä ja synnyttää aktiivista toimintaa. Lisääntyneen medialukutaidon avulla yksilön tietoisuus käyttäjänä ja osana mediakulttuuria kasvaa, mutta myös median kielteiset vaikutukset ja niiden torjuntataidot kehittyvät. Medialukutaito voi muun muassa edistää yksilön kriittistä ja luovaa ajattelua, sosiaalista omaatuntoa, voimaantumista ja itsekunnioitusta. (Potter 2004, 261-264.)

Median kasvatuksellista vastuuta tulisi jatkossa kehittää yhä enemmän kasvatuskumppanuiden suuntaan, jolloin niin koti, koulu, media ja muut mahdolliset tahot toimisivat yhteistyössä kansallisella tasolla. Se olisi verkostomaista yhteistyötä, jossa olisi mukana sekä kansallisen että paikallisen tason virallisia ja epävirallisia yhteistyötahoja. (Nyyssölä 2008, 146.)

4.2.1 Mediakasvatuksen rooli varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen parissa toteutettavan mediakasvatuksen tärkeimpänä tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaminen. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu, että kasvattajien tulee huomioida teknologian tarjoamat mahdollisuudet sekä seurata lasten senhetkistä mediakulttuuria. Mediakasvatus on yksi osa monipuolista ja kokonaisvaltaista varhaiskasvatustoimintaa. Toteutettavan toiminnan pohjana tulee olla lapsesta itsestään lähtöisin olevat kokemukset ja mielenkiinnon kohteet. Turvallisesta toimintaympäristöstä ja mediasisällöistä huolehtiminen ovat kasvattajan vastuuseen kuuluvia perustehtäviä. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 10.)

Varhaiskasvatuksen kentällä tapahtuvassa mediakasvatuksessa on tarkoituksena kehittää lasten varhaisia valmiuksia mediakulttuurin parissa elämiseen ja toimimiseen sekä auttaa lapsia hahmottamaan omaa suhdettaan mediaan. Kaikessa toiminnassa on tärkeää huomioida lapsen ikä sekä kehitysvaihe. Varhaiskasvatuksen mediakasvatus perustuu leikinomaiseen oppimiseen sekä uusien kokemusten ja elämysten kartoittamiseen. Keskeistä on tukea lapsen mahdollisuuksia olla aktiivinen ja osallistuva yhteisönsä jäsen. Varhaiskasvatukseen kytkeytyvässä me-

diakasvatuksessa lapsella on oikeus saada omiin tarpeisiinsa ja ikätasoonsa soveltuvaa mediakasvatusta turvallisessa ympäristössä. Lisäksi lapsella on oikeus perehtyä ajanmukaisiin mediasisältöihin ja -välineisiin, ilmaista itseään erilaisilla mediavälineillä sekä toimia median parissa kiinnostuksensa mukaan. Näihin kaikkiin lapsella on oikeus saada kasvattajalta tukea. Keskeisenä ajatuksena on tarjota lapselle työkaluja kasvaa mediataitoja omaavaksi kansalaiseksi. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 10-11.)

Päämääränä varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa on erilaisten mediasisältöjen avulla kehittää lapsen ymmärrystä mediakulttuuria kohtaan sekä harjaannuttaa lapsen mediataitoja siten, että hän kykenee hyödyntämään mediaa monipuolisesti niin tiedollisiin, taidollisiin kuin sosiaalisiin tarpeisiinsa läpi koko elämän. Tärkeä tavoite on myös lapsen median käyttökyyvyn edistäminen siten, että hänen median käyttönsä olisi vastuullista ja muut huomioon ottavaa. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 11.)

4.2.2 Teknologian ja median hyödyntäminen opetuksessa

Aikuisen rooli oppimisympäristössä on muuttunut sen myötä, kun lapsesta on tullut yhä enemmän aktiivinen tiedon etsijä ja rakentaja. Aikuinen ei enää olekaan tiedon lähde ja sen jakaja, vaan hänestä on tullut lapsen oppimisprosessin ohjaaja, tukija sekä suotuisan oppimisympäristön rakentaja. Aikuisen suunnitellessa tietoteknisten mahdollisuuksien käyttöä erilaisissa oppimis- ja opetustilanteissa, joutuu hän puntaroimaan useita eri asioita. Hänen täytyy esimerkiksi miettiä, mitä sellaista uutta hyötyä teknologian käyttö tarjoaa, mitä ei ole mahdollista saavuttaa perinteisillä opetusvälineillä tai helpottaisiko uusien välineiden ja tapojen käyttö joillakin lapsilla tai nuorilla opittavan asian sisäistämistä. Lisäksi pohdittavaksi tulee, että mikä olisi se opetettava asia tai ilmiö, mihin teknologiaa olisi mahdollisimman luonteva yhdistää ja miten uusien välineiden käyttö mahdollisesti vaikuttaisi lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. (Birkstedt, Hietala, Ovaska, Sommers-Piironen, & Tanhua-Piironen 2005, 165-166.)

Tieto- ja viestintätekniikan tarkoituksena onkin olla yksi väline muiden joukossa oppimisen tukemisessa. Tekniikan käytön on oltava perusteltua, tavoitteellista ja sen tulee toimia osana oppimisympäristössä jo vallalla olevia pedagogisia käytäntöjä. Päiväkotien esiopetuksessa on havaittu hyväksi käytännöksi se, että esimerkiksi tietokone on sijoitettu lapsiryhmän käytössä olevaan varsinaiseen toimintatilaan. Tällöin lapset saavat koneen omatoimisesti käyttöönsä juuri silloin, kun he sitä leikeissään tai oppimistehtävissään tarvitsevat. Tilassa vapaasti käytössä oleva tietokone usein myös innostaa lapsia seuraamaan toistensa tekemisiä ja luo tätä kautta vuorovaikutusta lasten välille. Välineiden siirrettävyys on tärkeä tekijä, kun suunnataan kohti lapsilähtöisempää ja yksilöllisempää opetusta sekä tekniikan joustavaa ja luontevaa käyttöä opetustilanteissa. (Birkstedt ym. 2005, 167-168.)

Uusien laitteiden ja välineiden käyttö edellyttää toimintaa ohjaavalta aikuiselta sopivassa määrin suunnitelmallisuutta sekä selkeää näkemystä välineen käyttömahdollisuuksista. Vähintään yhtä tärkeää on myös riittävän ajan varaaminen lasten kokeiluihin ja käytön opetteluun. Tilanteita on usein vaikea ennakoita, jolloin tietoteknisten välineiden soveltamisesta saatava hyöty voi jäädä vähäiseksi varsinaisten sisältöjen oppimisen edistämiseksi. Sen sijaan tärkeiksi saattavat nousta lasten mielikuvituksen aktivoiminen ja onnistumisen kokemusten mahdollistaminen. Tietotekniikka on keskeinen osa tämän päivän lasten maailmaa. Päiväkodissa tekniikan hyödyntämistä harjoitellaan luontevasti leikin lomassa, ja koulumaailmaan siirryttäessä siitä tulee apuväline monissa oppimistehtävissä ja projekteissa. Kun tietotekniset välineet saadaan osaksi arkea, voivat lapset myös kotona käyttää niitä monipuolisemmin. (Birkstedt ym. 2005, 184.)

Birkstedtin ja kumppaneiden tekemä tutkimus vahvistaa käsitystä siitä, että lapset omaksuvat tietotekniikan käytön kohtuullisen helposti ja muodostavat siitä välineen leikkeihinsä. Usein lapset hyödyntävät aiempia kokemuksiaan uuteen välineeseen tutustuessaan. Lisäksi he kyselevät siitä innokkaasti aikuiselta tai muilta lapsilta. Lapsen kokeillessa uutta välinettä kehityy hänelle melko nopeasti käsitys siitä, mitä välineellä on mahdollista tehdä ja samalla myös ajatus siitä, miten hän itse voisi välinettä käyttää. Lapsilla on myös luontainen halu ja innostus kokeilla uusia välineitä ja asioita. (Birkstedt ym. 2005, 175.)

Uusi väline tai toimintatapa saattavat motivoida sellaista lasta, joka muuten suhtautuu oppimistehtäviin yleensä kielteisesti. Esimerkiksi hienomotorisesti kömpelö lapsi voi innostua kirjoittamaan tietokoneella oman tarinan, vaikka ei olisi sitä halunnut tehdä perinteisesti kynää ja paperia käyttäen. Jos uusi väline tai ohjelma on lapsen mielestä hankalakäyttöinen tai sen idea ei tule heti selville, vähenee lapsen mielenkiinto välinettä kohtaan nopeasti. Tällöin kokeilemisesta häviää into, ja pienetkin häiriöt toiminnassa mahdollistavat kiinnostuksen siirtymisen johonkin muuhun. (Birkstedt ym. 2005, 176-177.)

Tutkijat saivat tekemässään kokeilussa vahvistusta sille, että lapset suhtautuvat tekniikan käyttöön ennakkoluulottomasti ja ottavat useimmiten tietotekniset välineet vaivattomasti haltuun. Ryhmässä käytettäessä erilaiset välineet auttoivat lapsia oppimisessa sekä yhteistyön rakentumisessa. Birkstedt ja kumppanit tekivät tärkeän havainnon siitä, että tekniikkaa käytettäessä lasten totutut sosiaaliset roolit saattavat sekoittua. Esimerkiksi tavallisesti syrjitty tai muussa toiminnassa muita heikompi lapsi saattaakin olla tekniikkaa käytettäessä muita edellä, ja opastaessaan muita hänen sosiaalinen asemansa kohentuu. Lisäksi tutkijat havaitsivat, että vaikka kasvattaja olisi tehnyt tarkat suunnitelmat välineiden käyttöä koskien, voivat tavoitteet muuttua ja vaihtua toisenlaisiksi varsinaisessa tekniikan käyttötilanteessa. Myös

tämänkaltainen, lapsesta itsestään lähtöisin oleva oppiminen on hyödyllistä ja erittäin tärkeää lapsen kasvun ja kehityksen prosesseissa. (Birkstedt ym. 2005, 183-184.)

5 Valokuva dokumentoinnin välineenä

Vanhan sanonnankin mukaan valokuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Valokuvaamisen vaivattomuus varsinkin tämän päivän laitteilla on mahdollistanut valokuvauksen ja sen hyödyntämisen vapaa-ajan lisäksi opetuksen, kasvatuksen ja terapian parissa. Valokuvien ottaminen ja työstäminen eivät ole enää vain ammattivalokuvaajien etuoikeus vaan niitä voivat ottaa kaiken ikäiset ajasta ja paikasta riippumatta. Opinnäytetyössämme pyrimme lisäämään jo olemassa olevien tieto- ja viestintäteknisten laitteiden käyttöastetta liittämällä laitteet osaksi Kannuskujan päiväkodin lasten parissa toteutettavaa maanosa-projektia, jossa valokuvausta hyödynnetään dokumentoinnin välineenä.

5.1 Valokuvan käyttö menetelmänä

Kuka vain voi ja osaa ottaa valokuvan, kunhan hänelle on ensin opastettu kameran toiminta. Siitä, onko otettu kuva hyvä tai esteettisesti onnistunut, voidaan aina keskustella, mutta käytettäessä valokuvausta menetelmänä, nousevat tärkeämmiksi näkökulmiksi tekemisen ilo sekä onnistumisen kokemukset. Kuvallisessa ilmaisussa ei myöskään ole oikeita tai vääriä tapoja ottaa kuvia tai tarkastella niitä, vaan samakin kuva voi merkitä eri henkilöille aivan eri asioita. Valokuvausta voidaan käyttää sekä yksilön että erilaisten ja -kokoisten ryhmien kanssa työskennellessä. Ryhmässä valokuvattaessa korostuvat yhdessä tekeminen ja oppiminen eli vuorovaikutuksessa oleminen muiden kanssa. Kuvatessa, kuvia katsellessa ja niistä keskusteltaessa voivat yksinkertaisilta vaikuttavat asiatkin tai ilmiöt saada uusia näkökulmia sekä avartaa ympäröivän kulttuurin tarkastelua. (Ikonen 2010, 7-8, 34.)

Yksi tapa hyödyntää valokuvaa on Miina Savolaisen kehittämä voimauttavan valokuvan menetelmä. Tätä terapeuttisesti suuntautunutta pedagogista menetelmää voidaan käyttää niin yksilön kuin erilaisten ryhmienkin voimauttamisprosessin aikaansaajana. 2000-luvun alusta lähtien menetelmää on sovellettu muun muassa kasvatus-, hoito- sekä terapeuttisen työn aloilla ja työyhteisöjen kehittämisessä. Valokuvaa on helppo soveltaa ammatilliseen käyttöön, koska valokuvauksen luomat merkitykset ovat osa ihmisten jokapäiväistä arkea. Valokuvaamista ja valokuvia hyödynnetään voimauttavan valokuvan menetelmässä välineinä vuorovaikutussuhteiden kohentamiseen, abstraktien tai tunnepitoisten asioiden selkeyttämiseen, voimavarojen vahvistamiseen ja oman itsen tai yhteisön toiminnan kehittämiseen sekä reflektointiin. (Savolainen 2009, 211.)

5.2 Lapsi valokuvaajana

Kamera on lapselle kiehtova laite, johon koskeminen voi tuntua lapsesta erityiseltä ja jännittävältäkin. Harju (2009) on tutkinut kameran ja valokuvauksen käyttöä lastensuojelutyössä ja tutkimusten perusteella lapsesta voidaan houkutella esiin luottamusta antamalla hänelle vastuuta kameran käytössä. Kun aikuinen tarjoaa lapselle mahdollisuuden valokuvien ottamiseen, avaa se lapselle uudenlaisen luovuuden maailman. Lapsen on mahdollista ohjaamisen, onnistumisten ja erehtymisten kautta oppia kameran käytön ja valokuvauksen periaatteita, mikä osaltaan kannustaa lasta itseilmaisuun ja luovuuden käyttöön. Samalla hän tulee huomanneeksi omat kykynsä oppia ja kehittyä, ja vähitellen myös hänen itsetuntonsa kasvaa luovuuden lisääntymisen ohessa. (Harju 2009, 229-230.) Näitä samoja periaatteita voidaan soveltaa myös laajemminkin kuin vain lastensuojelun parissa.

Siinä vaiheessa, kun kamerasta on muodostunut kiinnostava ja helposti lähestyttävä väline, on lapsi usein halukas oppimaan kuvaamisesta lisää. Tällöin lapsi on myös vastaanottavaisempi aikuisen tarjoamalle opastukselle. Kaikki lasten parissa työskentelevät eivät kuitenkaan voi hallita kameran käytön tekniikkaa tai valokuvien ottamiseen tarvittavia erityisiä taitoja. Tällöin tärkeiksi asioiksi nousevatkin tasavertainen ihmettely ja lapsen mahdollisuus opastaa aikuista. Näin ollen valokuvauksen innoittama vuorovaikutus tarjoaa myös muita arvokkaita puolia lasten ja aikuisten välisessä kommunikoinnissa ja kanssakäymisessä, ja ne rakentavat osaltaan merkityksellisyyttä lapsen kokemusmaailmassa. (Harju 2009, 230-231.)

Lapset ja varsinkin lastensuojelun lapsiasiakkaat tarvitsevat paljon aikuisen huomiota ja hyväksyntää osakseen. Keskittyminen valokuvaukseen ja kuvien katseluun yhdessä tarjoavat aikuiselle tilaisuuden antaa positiivista ja arvostavaa huomiota lapselle. Lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen lisäksi kuvaaminen ja kuvien katsominen ovat erilainen väylä lasten keskinäiselle vuorovaikutukselle. Kameran käytön seurauksena lapset oppivat arvostavaa sekä tasavertaista toisen katsomista ja toisaalta katseen alaisena olemista. Lasten päästessä valokuvaamaan omaa arkeaan, tarjoutuu aikuisille mahdollisuus kurkistaa lasten maailmaan näiden omasta näkökulmasta. (Harju 2009, 231-234.)

Kameran käyttö on useimmille tämän päivän lapsille luonnollista. He haluavat olla kuvien tuottamisessa mukana, ja lasten ottamissa kuvissa arvoon nousevat monesti arjen yksittäiset asiat, kuten arkiset askareet, kodinkoneet ja läheiset ihmiset - tosin kuvakulmat ovat usein erilaisia, mihin aikuiset ovat tottuneet. Lapsen ottamia valokuvia katsoessa on mahdollista hahmottaa ympäröivää maailmaa aivan uudella tavalla. (Harju 2009, 234.)

Yhtä tärkeää kuin kuvaamisen mahdollistaminen, on keskustelu ja kommentointi otetuista kuvista yhdessä lapsen kanssa. Aikuinen ei saisi määritellä lapsen puolesta, mitkä kuvat ovat

hyviä ja mitkä puolestaan huonoja. Vaikka aikuinen kertoisikin oman mielipiteensä lapselle, on lapselle selitettävä ymmärrettävästi, että hän saa itse valita kuvistaan omasta mielestään parhaat ja että hänen mielipiteensä on merkittävä. Lapselle on hyvä kertoa, että joku toinen saattaa pitää jostakin toisesta valokuvasta enemmän, mutta se ei silti tee lapsen omia valintoja merkityksettömiksi tai vääriksi. (Harju 2009, 236-237.)

5.3 Lasten ottamat valokuvat

Lasten itsensä ottamiin valokuviin liittyvää tutkimusta on tehty vielä varsin vähän. Valokuvan hyödyntäminen etenkin pieniä lapsia tutkittaessa on ennen kaikkea ollut lasten toiminnan valokuvaamista tai kuvien käyttämistä apuna lapsen kehityksen seurannassa. Käytettäessä lasten ottamia valokuvia, on ensisijaisena pyrkimyksenä ollut ymmärtää lasten elämää. Valokuvien kautta on tutkittu muun muassa lasten suhtautumista erilaisiin asioihin, paikkoihin tai tilanteisiin. Lasten ottamat kuvat ovat useimmiten toimineet tiedon kartuttamisen välineinä, eivät niinkään varsinaisina tutkimuskohteina. (Setälä 2012, 40-41.)

Monissa lasten ottamiin valokuviin perehtyneissä tutkimuksissa on havaittavissa samankaltaisia toimintatapoja. Annettu aihe on usein näennäisen väljä, mutta kuitenkin arvottavasti määritelty (esimerkiksi kaunein / rumin paikka, tärkeä / ei-tärkeä ympäristö). Tutkimuksissa on korostettu valokuvaamista ja kuvien käyttöä menetelmänä sen helppoudella, nopeudella sekä hauskuudella. Valokuvaamisen ei ajatella vaativan erityistaitoja, vaikka tosiasiaa kuvaamiseen ja kameran käytön tekniikan opetteluun voi halutessaan käyttää todella paljon aikaa ja vaivaa. Kuvat on kuitenkin mahdollista saada helposti tutkimuskäyttöön, näkyville sekä tutkittavien kanssa yhdessä pohdittaviksi. Valokuvaaminen nähdään suhteellisen tasarvoisena välineenä esimerkiksi eri kulttuureista tulevien ihmisten parissa työskennellessä. (Setälä 2012, 41.)

Lapsen valokuvaamisen syyt eli mikä kuvatussa kohteessa koskettaa lasta ja vaikuttaa häneen, ei ole tutkimusten mukaan yksiselitteistä. Yksi lisääntymässä oleva lasten ottamien valokuvien käyttötapa on päiväkodin arjen kuvaaminen ja sitä kautta tiedon ja kokemusten välittäminen vanhemmille. Syyt lapsen halulle ottaa jokin tietty valokuva ovat osoittautuneet moninaisiksi. Keskusteltaessa lasten kanssa heidän ottamistaan valokuvista selvisi, että syy ottaa kuva jostakin tietystä asiasta ei niinkään liittynyt tilanteen taltiointiin, vaan lapsilla korostuivat tunteet ja kokemukset tapahtumasta. He saattoivat esimerkiksi haluta itse tehdä sitä, mitä joku heidän ottamassaan kuvassa teki. Tärkeää onkin valokuvan katsomisen lisäksi keskustella siitä yhdessä lapsen kanssa. (Setälä 2012, 140.)

Useasti lasten ottamien kuvien ajatellaan sisältävän sellaisia piirteitä, kuten kaukaa kohteesta kuvaaminen, epätarkkuus, kohteen sijainti kuvan reunalla, vino horisontti tai erikoinen ku-

van rajaaminen. Yllä olevat piirteet lasten valokuvissa ovat monesti sellaisia, joita aikuinen haluaa torjua ja pyrkii neuvomaan lapselle ”oikeat” tavat kuvata. Näin ollen opastaja luo tilanteen, jossa tietynlainen kuvallinen ilmaisu on kielletty. Usein tämä neuvominen tapahtuu jo ennen kuin kuvaa on ehditty edes ottaa. (Setälä 2012, 130.)

5.4 Lyhyesti sadutuksesta

Halusimme sisällyttää toiseen opinnäytetyömme tuotokseen, matkapäiväkirjaan, lapsilta pyydettyjä kuvatekstejä. Päädyimme käyttämään sadutuksen menetelmää kuvatekstien saamiseksi lapsilta, sillä koimme sadutuksen olevan luonteva ja lapsilähtöinen tapa saada lapset tuottamaan tekstiä. Sadutus oli meille menetelmänä uusi ja sen liittäminen opinnäyteprosessiimme tarjosi meille mahdollisuuden ammatilliseen kehittymiseen tulevaisuuden työkenttää ajatellen.

Sadutusmenetelmä syntyi 1980-luvulla Suomessa ja siitä lähtien menetelmää on kehitetty laajalti vuosien varrella erilaisten kehityshankkeiden kautta. Sadutuksen luojana voidaan pitää Monika Riihelää, joka koulupsykologina toimiessaan kokeili menetelmää eräänlaisena terapeutisena menetelmänä lapsen itsetunnon ja osaamisen esille tuomisessa. (Karlsson 2014, 191-193.)

”Kerro satu (tai tarina), sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Karlsson 2014, 24.)

Sadutusmenetelmässä on aina kertoja ja saduttaja. Kertojalle ei yleensä anneta aihetta tarinalle ja hänen tarinansa kirjataan sanatarkasti, puuttumatta siihen mitenkään, vaan ainoastaan kuunnellen keskittyneesti. Tarinan päätyttyä saduttaja lukee tuotoksen kertojalle itselleen, jolloin hän saa mahdollisuuden muuttaa tai korjata kertomustaan. Tärkeää onnistuneessa sadutuksessa on antaa avoimen pyynnön kautta puheenvuoro kertojalle, joka saa itse päättää millaisen tarinan haluaa kertoa. Jos kertomusta ei tule, saduttaja voi pyytää kertojaa ensin piirtämään satu ja valmiin piirroksen jälkeen kertomaan se. Sadutus on yhdessä tekemisen menetelmä, jossa kuuntelu, kohtaaminen, osallisuus, tiedon kerääminen ja oman kulttuurin tuottaminen yhdistyvät. Sadutuksen tarkoituksena ei ole vain kertoa kertomusta tai opetella sitä, vaan sillä pyritään osallisuuden kautta tuomaan kertojan ajatukset ja ääni kuulluksi. (Karlsson 2014, 24-26, 29-30.)

6 Toimintatuokiot, valokuvakollaasit ja matkapäiväkirja

Toiminnallinen opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä vantaalaisen päiväkodin esikouluryhmän kanssa. Kerromme ensin toiminnallisen osuuden toteutumisesta ja sen arvioinnista ja sitten keskitymme tehtyjen tuotosten, valokuvakollaasien ja matkapäiväkirjan, avaamiseen ja esittelyyn. Työssä esiintyvien lasten nimet on muutettu anonymiteetin takaamiseksi.

Matka maailman ympäri -teemaan linkitetyt esikoululaisten toimintatuokiot kestivät kerrallaan vajaan tunnin verran ja niihin osallistui viidestä seitsemään lasta. Vierailimme päiväkodilla viidesti ja näiden kertojen aikana otimme yli 400 valokuvaa hyödyntäen digikameraa, tablettia sekä omia älypuhelimiamme. Lapset saivat käyttää vapaasti kameraa ja tablettia kuvien ottamiseen, ja pyrimme sisällyttämään mediakasvatusta näihin vierailukertoihin. Mediakasvatus näkyi toimintatuokioissa siten, että katsoimme otettuja valokuvia yhdessä lasten kanssa sekä keskustelimme valokuvien herättämistä ajatuksista tuokioiden ja kuvaamisen ohessa. Säilytimme kaikki lasten itse ottamat valokuvat, mutta meidän omista valokuvista karsimme joka vierailukerran jälkeen pois tärähtäneet ja mielestämme tarpeettomat kuvat. Kuvakollaaseja ja matkapäiväkirjaa varten rajasimme kuvia sekä säädimme niiden kirkkautta tarpeen mukaan. Sadutuksen keinoja on käytetty joidenkin kuvien kuvatekstien saamiseksi. Me saduimme kuvatekstien saamiseksi suurimman osan lapsista, mutta päiväkodin lastentarhanopettaja pyysi kuvatekstit niiltä lapsilta, jotka olivat poissa järjestetyltä sadutuskerralta.

Opinnäytetyömme konkreettiset tuotokset koostuvat neljästä A3-kokoisesta Laurean posteripohjaan tehdyistä valokuvakollaaseista sekä sähköiseen muotoon tehdystä matkapäiväkirja - power pointista, joissa olemme käyttäneet tuokioissa ja leikkipäivässä otettuja valokuvia. Leikkipäivässä kuljimme yhden päiväkotiryhmän mukana, johon kuuluivat esikoululaiset sekä 3-5-vuotiaita lapsia ja ottamamme valokuvat koskevat muutamaa valokuvaa lukuun ottamatta vain tätä kyseistä ryhmää. Olimme saaneet esikoululaisten vanhemmilta luvat hyödyntää lapsista ja lasten kanssa otettuja valokuvia työssämme, mutta muutaman lapsen kohdalla kuvissa täytyi säilyttää lapsen anonymiteetti täysin (liite 1).

6.1 Toimintatuokiot

Valokuvaukseen ja kuvien tarkasteluun liittyviä toimintatuokioita pidettiin yhteensä viisi kertaa syksyn 2015 aikana. Esikouluryhmässä on seitsemän lasta, joista kolme on tyttöjä ja neljä poikia. Toimintatuokiot olivat sisällöllisesti lastentarhanopettajan laatimia ja pedagogisesti suunnittelemlia kokonaisuuksia. Me pyrimme tuomaan tuokioihin mediakasvatuksellisen elementin dokumentoimalla toimintaa yhdessä lasten kanssa valokuvaamisen keinoin sekä keskustelemalla otettujen valokuvien sisällöistä. On tärkeää herätellä lapsia jo varhaisessa vaiheessa pohtimaan, mitä on soveliasta kuvata ja saako toisia kuvata ilman lupaa, joten halusimme lasten kanssa käydyissä keskusteluissa tuoda muun muassa näitä asioita esille. Koim-

me tärkeäksi antaa lasten kuvata haluamia asioita liikaa ohjailematta heidän toimintaansa liittyen valokuvaamiseen. Mediakasvatus toteutui myös ohjaamalla lapsia digikameran ja tabletin käytössä, valokuvia yhdessä tarkastelemalla ja niiden sisällöistä keskustelemalla sekä tabletin hyödyntämisellä tiedonhaun välineenä. Tvt-laitteiden käytössä keskityimme hyödyntämään niitä nimenomaan valokuvauksessa, vaikka kiinnostus muun muassa tabletissa oleviin pelisovelluksiin oli suurta.

6.1.1 Ensimmäinen toimintatuokio

Ensimmäinen toimintatuokiokerta kului lapsiin ja lastentarhanopettajaan tutustumisen merkeissä. Tuokion teemana oli Ranskaan linkittyvä sisäliikunta. Alkulämmittelyn ja -leikkien jälkeen lapset rakensivat tyhjästä maitotölkeistä vapaavalintaisia rakennelmia, jotka esiteltiin muulle ryhmälle kukin vuorollaan. Esittelyn jälkeen lapset itse kuvasivat tekemiään torneja ja taloja, ja me neuvoimme lapsia digikameran perusominaisuuksien käytössä. Osallistuimme myös itse kaikkeen toimintaan ja leikkeihin.

Toimintatuokio ei sujunut niin kuin olimme ajatelleet ja toivoneet. Olimme valmistautuneet opastamaan kameran ja tabletin käytön perusteita rauhassa jokaiselle lapselle. Tabletista oli kuitenkin akku loppu, jonka vuoksi emme pystyneet hyödyntämään sitä lainkaan tuokion dokumentoinnissa. Toimintaa leimasi kiireen tuntu ja aamupäivän ulkoilu tuli nopeasti. Tästä syystä emme ehtineet siirtämään otettuja valokuvia tietokoneelle, emmekä myöskään saaneet kerättyä niihin lapsilta kuvatekstejä sadutusta hyödyntäen, kuten olimme alun perin ajatelleet toimivamme.

Ensimmäisellä kerralla oli tärkeää havainnoida ryhmädynamiikkaa sekä lasten käyttäytymistä niin yhdessä kuin erikseenkin. Tämä auttoi meitä huomaamaan, miten hallita ja ohjata ryhmää sekä kuinka olisi hyvä toimia erityisesti vilkkaiden lasten kanssa. Liikuntatuokion jälkeen jäimme pohtimaan tulevia kertoja sekä omaa rooliaamme ja ohjaukskeinojamme niiden aikana. Emme valitettavasti saaneet lastentarhanopettajalta palautetta toiminnastamme tuokion aikana tai toiveita seuraavia kertoja ajatellen.

6.1.2 Toinen toimintatuokio

Toisen tuokion teemana oli virittäytyminen ranskalaiseen kulttuuriin rooliasujen ja rekvisiitan kautta sekä Riemukaaren rakentamisen aloitus. Lapset innostuivat viiksistä, hatuista, mekoista ja muista tarvikkeista sekä erityisesti toistensa valokuvaamisesta roolivaatteet päällä. Myös otettujen kuvien katsomiseen keskityttiin aiempaa huolellisemmin ja ne herättivät suurta hilpeyttä lapsissa. Jokainen lapsi oli myös mielellään kuvauksen kohteena erilaisia asusteita vaihdellen. Tablettia hyödynnettiin kuvien ottamisen lisäksi myös tiedon hakemiseen interne-

tistä. Opastimme sen avulla lapsia etsimään kuvia Riemukaaresta, koska tehtävänä oli aloittaa Riemukaaren rakentaminen maitotölkeistä ja lapset tarvitsivat rakentamisen tueksi mallikuvan. Tuokion loppupuolella kaksi tyttöä innostuivat oma-aloitteisesti myös videokuvaamisesta.

Toimintatuokio oli antoisa ja hyödyllinen opinnäytetyöprojektimme kannalta. Oma roolimme mediakasvatuksen tiimoilta ja valokuvaa dokumentoinnin välineenä käyttäen pääsi paremmin oikeuksiinsa verrattuna ensimmäiseen kertaan. Vaikka aika oli rajallinen ja tekemistä riitti, koimme saavuttaneemme oman mediakasvatuksellisen ja siihen liittyvän tarkoituksenmukaisen toiminnan toteutuneen hyvin. Merkittävin anti tällä kerralla oli se, että kuvat olivat suurimmalta osin lasten ottamia ja heidän itsensä näköisiä. Nämä valokuvat olivat onnistuneita ja välittivät meille toisenlaisen tarinan tuokion kulusta. Oman ammatillisen kasvun kannalta oli myös keskeistä huomata, että joskus vähemmän on enemmän. Tällä tarkoitamme lähinnä sitä, että lapsille suunnatuissa toiminnoissa on hyvä varata riittävästi aikaa toiminnan tekemiseen, jotta kiireetön tunnelma säilyisi ja lapset ajatuksineen tulisi huomioituksi yksilöinä.

6.1.3 Kolmas toimintatuokio

Kolmannella toimintatuokiokerralla tarkoituksena oli maalata maitotölkeistä tehty Riemukaari sekä viimeistellä muu Ranska-aiheinen rekvisiitta, kuten korut, leivospurkkien kannet ja viuhkat. Työskentely oli jaettu eri pisteisiin, joissa kussakin toimi aikuisen kanssa 2-4 lasta kerrallaan. Me autoimme lapsia leivospurkkien kansien koristelussa, joka osoittautui erittäin hyödylliseksi opinnäytetyömme tarkoituksen kannalta. Pääsimme tekemisen lomassa keskustelemaan lasten kanssa projektiin liittyvästä valokuvauksesta sekä ohjaamaan lapsia kuvien ottamisessa yksilöllisesti. Oli mukava huomata, että muutama lapsi pyysi kameraa itselleen, jotta voisi valokuvata omia töitään sekä muita ryhmäläisiä. Eräskin poika halusi omatoimisesti ja innokkaasti ikuistaa itse tekemänsä korun (kuva 1). Kaikki olivat kuitenkin halukkaita ottamaan kuvia, kun heille tarjosi digikameran tai tabletin käyttöön. Käytyjen keskustelujen myötä lapset innostuivat ja lupautuivat olemaan apunamme valokuvaamisessa tulevana leikkipäivänä.

Askartelukerta oli opinnäytetyömme kannalta hyödyllisin, sillä vuorovaikutus oli luontevaa ja onnistuimme ujuttamaan mediakasvatuksen teemaa tekemisen yhteyteen. Lapset alkoivat myös selkeästi luottaa meihin ja ottivat itsekin kontaktia oma-aloitteisesti, joka helpotti keskusteluyhteyden luomista projektiin, valokuvaamiseen sekä mediakasvatukseen liittyen.

Kuva 1: ”Laitoin nappia ihan itse” -Poika 6v.

6.1.4 Neljäs toimintatuokio

Neljäs kerta huipentui koko päiväkodin Matka maailman ympäri -leikkipäivään, joka alkoi yhteisellä lentokonematkalla liikuntasalista (kuva 2). Vaikka lapset olivat lupautuneet olemaan apunamme valokuvaamisessa, vauhtirikas toiminta tempaisi lapset mukaansa täysin, eivätkä he malttaneetkaan ottaa kuvia tapahtuman aikana. Dokumentointi valokuvien keinoin jäi leikkipäivässä lähes kokonaan vastuullemme, sillä myös päiväkodin henkilökunta oli sidottu toiminnan toteuttamiseen parituntisen alusta loppuun asti. Ainoastaan yhdessä pisteessä toiminta oli riittävän rauhallista, jolloin lapset valokuvasivat mielellään omia väritystöitään. Toinen meistä dokumentoi päivän kulkua käyttäen oman älypuhelimensa kameraa, koska päiväkodin digikameralla ja tabletilla kuvista tuli helposti epätarkkoja ja hämääriä johtuen valaistuksen puutteesta sekä vauhdikkaista, liikkeessä olevista lapsista.

Kuva 2: Lentokoneella lähtö matkalle maailman ympäri
 ”Täs elikkä on se kuva mistä me mentiin matkustamaan, mentiin Afrikkaan ja sitte emmä muista, ollaan siellä jumppasali, leikisti lentokone” -Tyttö 6v.

Ammatillisen oppimisemme kannalta leikkipäivä osoittautui merkittäväksi, sillä opimme uuden tavan toteuttaa koko päiväkodin yhteistä toimintaa. Leikkipäivä oli mielestämme pedagogisesti selkeästi suunniteltu kokonaisuus ja siihen liittyi monia kasvatuksellisesti tärkeitä ele-

menttejä. Myös lapset näyttivät viihtyvän, ja uskomme oppimista tapahtuneen leikkipäivään liittyvien teemojen osalta. Emme patistaneet lapsia valokuvaajina toimimiseen, sillä huomasimme varsin pian, että valokuvaajina toimiminen olisi häirinnyt lasten osallistumista leikkipäivän tapahtumiin. Kameran käytön koettiin haittaavan ja olevan hidastava tekijä riehaakaan ja mukaansatempaavan toiminnan lomassa.

6.1.5 Viides toimintatuokio

Viimeinen toimintatuokio oli varattu valokuvien sisältöjen ja tapahtumien sanoittamiselle sadutuksen keinoin. Kuvatekstien kerääminen toteutettiin leikkipäivän jälkeisenä aamuna, jotta kuvien sisällöt olisivat lapsilla vielä muistissa. Valitsimme sadutuksen kohteena olevat kuvat siten, että osa niistä oli lasten itsensä ottamia ja osassa he puolestaan esiintyivät itse. Saduttaminen oli sujuvampaa niistä kuvista, jotka herättivät lapsissa eniten hilpeyttä (kuvat 3 ja 4). Lapset halusivat innokkaasti katsella kuvia, mutta niistä kertominen jännitti useampaa lasta, eivätkä he halunneet kertoa kuvista kuin muutamilla sanoilla. Ajattelimme tämän johduvan siitä, että tilanne ja me opiskelijat olimme lapsille kuitenkin vielä sen verran vieraita, että he kokivat tilanteessa olon liian epämukavaksi. Muutama lapsi oli poissa, joten pyysimme ryhmän lastentarhanopettajaa keräämään heiltä kuvatekstit sadutusta hyödyntäen muutamiin valitsemiimme kuviin.

Kuva 3: Rekvisiitan sovittelua

”Siinä on meillä molemmilla viikset ja taulussa me ollaan ja mä näytän kieltä siinä taulussa”
-Poika 6 v.

Ideanamme oli hyödyntää sadutuksen menetelmää kuvatekstien saamiseksi, mutta joidenkin lasten kohdalla jouduimme esittämään lisäkysymyksiä tai muistuttelemaan lapsia kuvien ta-

pahtumista. Vaikka menetelmän käyttö ei kaikkien lasten kohdalla onnistunutkaan, niin silti koimme saaneemme arvokkaan oppimiskokemuksen sadutuksen käytöstä esikouluikäisten lasten parissa.

Kuva 4: Rentoutumista Aasiassa

”Heitellään palloja, Mikko ja Eetu ja minä ja Heidi, jotai hierotaa, virossa vai oliks se virossa”
-Poika 6v.

6.2 Valokuvakollaasit

Lajittelimme valokuvakollaaseissa käytetyt kuvat maanosien mukaan, eli Aasiasta, Afrikasta, Etelä-Amerikasta ja Euroopasta kertoviin kuviin. Jokainen kollaasi koostuu noin kahdesta-kymmenestä valokuvasta, johon on koottu mahdollisimman kattavasti kuvia eri lapsista ja tilanteista toteutuneen leikkipäivän ajalta. Valokuvat on sijoitettu A3-kokoiseen posteripohjaan erikokoisina ja limittäin. Osassa kuvista esiintyy yksi lapsi ja osassa useampia sekä jotkut kuvat havainnollistavat leikkipäivänä toteutunutta toimintaa sekä päivään varten tehtyä rekvisiittaa. Kuvakollaasien otsikot oli nimetty maanosien mukaisesti.

Muokattuamme kollaasit tietokoneella valmiiksi, tulostimme ne värillisinä A3-kokoisille paperille. Mielestämme valokuvakollaaseista tuli riittävän selkeät ja esteettisesti miellyttävät, joten lähetimme tulostetut versiot Kannuskujan päiväkodille esille laitettavaksi. Päädyimme valokuvakollaasien tekemiseen, koska halusimme esitellä päiväkodin henkilökunnalle yhden melko vaivattoman tavan hyödyntää valokuvausta dokumentoinnin välineenä. Valokuvakolla-

sit ovat oivallinen keino ilmentää esimerkiksi teemapäiviä ja tuoda ne näkyviksi myös lasten vanhemmille.

6.3 Matkapäiväkirja

Toinen konkreettinen tuotoksemme oli eräänlainen matkapäiväkirja (liite 2), joka oli sähköisenä power point -muodossa. Matkapäiväkirja on pituudeltaan noin 40-sivuinen diaesitys ja se sisältää 84 valokuvaa, joista 14:sta on liitettyinä kuvatekstit. Matkapäiväkirja, siihen liitetyt kuvat ja kuvatekstit koskivat ainoastaan päiväkodin esikouluryhmää. Lasten nimet on muutettu, ja joidenkin lasten kasvot on sumennettu työstä vanhempien pyynnöstä lasten anonymiteetin takaamiseksi. Dokumentoimme esikoululaisten toteuttamaa Eurooppaan ja erityisesti Ranskaan perehtymistä ja siihen liittyvän materiaalin työstämistä alusta alkaen. Valokuvassimme muun muassa jumppatuokiota, askartelua ja Riemukaaren rakentamista. Näillä kerroilla myös opastimme lapsia käyttämään digikameraa ja tablettia valokuvien ottamiseen sekä pystyimme samalla keskustelemaan luontevasti valokuvien sisällöistä tarkastellessamme niitä yhdessä lasten kanssa.

Matkapäiväkirjassa käytetyt valokuvat olivat suurelta osin lasten itsensä ottamia valokuvia toisistaan sekä tekemistään tuotoksista. Välillä lapset olivat oma-aloitteisia kuvaamisen suhteen, mutta toisinaan me hieman ohjasimme ja tuimme lapsia kuvien ottamisessa. Muutama kuva matkapäiväkirjassa on peräisin leikkipäivästä ja ne ovat meidän ottamiamme. Jaotelimme valokuvat päiväkohtaisesti, ensimmäisestä jumppakerrasta päättyen leikkipäivään. Joihinkin matkapäiväkirjan valokuviin liittyvät kuvatekstit olemme keränneet lapsilta itseltään sadutuksen menetelmää hyödyntäen.

Tallensimme matkapäiväkirjan muistitikulle ja lähetimme sen päiväkodille. Halutessaan päiväkodin henkilökunta voisi tulostaa power point -esityksen ja laittaa sen esimerkiksi kansioon lasten ja vanhempien ihasteltavaksi. Päädyimme toteuttamaan power point -muotoisen matkapäiväkirjan, jotta opinnäytetyöhömmä liittyvien valokuvien näyttäminen lapsille onnistuisi helposti tietokoneen tai tabletin näytöltä ryhmän lastentarhanopettajan toimesta. Lisäksi matkapäiväkirjan jakaminen sähköisessä muodossa esikoululaisten vanhemmille mahdollistuu mutkattomasti sen ollessa power point -esityksenä.

6.4 Opinnäytetyöprojektin arviointia

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä Kannuskujan päiväkodissa olevien tvt-laitteiden käyttöastetta siten, että digikamera ja tabletti olisivat jatkossa luonteva osa päiväkodin arkista toimintaa. Halusimme lisäksi korostaa valokuvausta dokumentoinnin välineenä ja tuoda mediakasvatuksen kysymyksiä toimintaprojektin oheen mahdollisuuksien mukaan. Tärkeimpänä

tavoitteena pidimme lasten innostamista oma-aloitteiseen ja aktiiviseen valokuvaamiseen. Tarkoituksena oli dokumentoida ja havainnollistaa päiväkodin arkea ennen kaikkea lasten itsensä ottamien kuvien välityksellä. Näin myös lasten vanhemmat saivat konkreettisemmän käsityksen lastensa tekemisistä päiväkotipäivien aikana.

Pyrimme asetettuihin tavoitteisiin olemalla aktiivinen ja päiväkodin toimintatapoja kunnioittava yhteistyökumppani, sillä mielestämme opinnäytetyöprojektimme tarkoituksenmukainen toteutuminen edellytti toimivaa ja joustavaa yhteistyötä. Tavoitteisiin pääseminen myös vaati meiltä työelämälähtöistä ajattelua ja toimintaa sekä yhteistyöpäiväkodin tarpeiden huomiointia kokonaisvaltaisesti, mutta myös tilannekohtaisesti. Pidimme koko opinnäytetyöprojektin ajan oppimispäiväkirjaa, johon kirjasimme toimintatuokioiden aikana heränneitä ajatuksia sekä havaintoja toimintaan liittyen. Oppimispäiväkirja auttoi meitä myös tavoitteiden tarkastelussa projektin edetessä ja toimi hyvänä välineenä tavoitteiden arvioinnissa.

Ennen varsinaisen opinnäytetyöprojektin aloittamista kävimme tutustumassa Kannuskujan päiväkodin tiloihin sekä henkilökuntaan ja lapsiin kahdesti. Näillä kerroilla keskustelimme yhteyshenkilöme kanssa tulevan opinnäytetyön sisällöstä ja toteutustavoista. Saimme tutustumiskäyntien aikana selvyttä omasta roolistamme sekä päiväkodin toiveista toiminnallista opinnäytetyötämme kohtaan. Tämä myös rajasi työtämme sekä auttoi hahmottamaan ja suunnittelemaan osuuttamme tulevissa toimintatuokioissa.

Tvt-laitteiden käytön lisääminen Kannuskujan päiväkodin arjessa vaati meiltä ensinnäkin laitteisiin tutustumista itsenäisesti, mutta myös aiheeseen liittyvään teoriaan paneutumista. Perahdyimme etukäteen valokuvaukseen dokumentoinnin välineenä, mediakasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen yleisiin linjauksiin. Tämä teoreettinen viitekehys pohjusti meitä aiheen pariin ja tuokioihin osallistuminen tuntui luontevammalta. Olimme alusta asti aktiivisessa roolissa toimintatuokioiden aikana, otimme rohkeasti kontaktia lapsiin ja ohjasimme ja kannustimme heitä valokuvaamiseen. Näytimme esimerkkiä laitteiden käytöstä, korostimme tabletin käyttöä valokuvauksessa pelien sijaan sekä annoimme lapsille tilaisuuden tutustua laitteisiin rauhassa ja ottaa oman näköisiä kuvia ympäristöstä. Toimimme kaikissa tuokioissa lasten tasolla sekä huomioimme jokaisen lapsen tasapuolisesti.

Opinnäytetyölle asettamamme tavoitteet toteutuivat mielestämme suurimmaksi osaksi hyvin. Onnistuimme innostamaan lapsia dokumentoimaan päiväkodin arkea valokuvaamalla sekä saimme näihin valokuvaushetkiin lisättyä mediakasvatuksen piirteitä, kuten keskustelua kuvien sisällöistä ja niiden tarkoituksenmukaisuudesta. Digikamera ja tabletti olivat ahkerassa käytössä meidän ollessamme päiväkodilla. Valokuvia otettiin joka kerralla paljon, niin lasten kuin meidänkin toimesta. Valokuvaaminen oli luontevaa ja toiminnan ohessa tapahtuvaa, sillä

valokuvauksen kohteena olivat lapsien lisäksi myös heidän tekemänsä askartelutyöt ja muut tuotokset sekä erityisesti leikkipäivän sisältämät vauhdikkaat leikit.

Toiveenamme oli myös, että valokuvaamisen avulla lapsille muodostuisi uusi kommunikointitapa ja sen myötä he saisivat valokuvauksesta yhden itseilmaisukeinon lisää. Tämän toteutumisesta on haasteellista arvioida, varsinkin näin lyhyellä aikavälillä. Positiivista oli kuitenkin huomata lasten omatoimisuuden ja osallisuuden lisääntyminen toimintatuokioiden aikana. Usein lapset halusivat katsoa otettuja kuvia ja olivat innokkaita valokuvaajia sekä myös mielellään valokuvauksen kohteena. Valokuvista syntyneissä keskusteluissa pyrimme myös vahvistamaan lasten itsetuntoa antamalla kannustavaa palautetta välittömästi kuvaushetken aikana.

Saimme palautetta toimintatuokioiden aikana havainnoimalla lapsia, heidän reaktioitaan ja osallistumistaan toimintaan ja erityisesti halukkuuteen dokumentoida tilanteita ja tekemistä valokuvauksen keinoin. Lasten toiminnasta poimittu palaute koski osittain lastentarhanopettajan järjestämää toimintaa, mutta ennen kaikkea kiinnitimme huomiota lasten innostukseen valokuvausta ja kuvausvälineiden käyttöä kohtaan. Havaintojemme perusteella lapset olivat erittäin kiinnostuneita valokuvauksesta ja kuvien katselusta, mutta toiminnan muuttuessa vauhdikkaammaksi digikamera ja tabletti jäivät taka-alalle ja ne koettiin toimintaa häiritsevinä tekijöinä.

Emme pyynnöistämme huolimatta saaneet opinnäytetyöprojektiimme liittyen palautetta päiväkodin yhteistyöhenkilöltä, joten emme tiedä miten yhteistyökumppani on kokenut osallisuutemme ja tekemämme työn koskien tv-laitteiden käytön lisäämistä. Meille ei myöskään selvinnyt, oliko toimintamme ja panoksemme toimintatuokioiden aikana riittävää tai olisiko siinä mahdollisesti ollut jotakin kehitettävää. Toivomme valokuvakollaasien ja matkapäiväkirjan myötä ainakin lasten vanhempien olleen tyytyväisiä opinnäytetyömme konkreettisiin tuotoksiin.

7 Pohdinta ja kehitysideat

Opinnäytetyöprosessi sisältää kokonaisuudessa useita eettisiä näkökohtia, jotka ovat osa prosessia alusta loppuun asti sekä vielä työn valmistuttuakin. Noudatimme koko opinnäytetyön tekemisen ajan salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta koskien kaikkia opinnäytetyössä mukana olleita päiväkodin lapsia ja aikuisia.

Opinnäytetyön tekemiseen tarvitsimme tutkimusluvan Vantaan kaupungin Sivistystoimen Varhaiskasvatuspalveluilta. Päiväkodilla on entuudestaan olemassa vanhempien suostumukset lapsista otettujen valokuvien käyttöön päiväkodin sisäisesti, mutta opinnäytetyötämme varten tarvitsemme lisäksi kuvausluvat sekä suostumuksen materiaalin käyttöön opinnäytetyössämme

(liite 1). Opinnäytetyöhön osallistuvien Kannuskujan päiväkodin lasten ja aikuisten anonymiteetti taataan läpi koko projektin aina kirjalliseen tuotokseen ja julkaisuvaiheeseen asti.

Opinnäytetyön eettisiä kysymyksiä ovat muun muassa oma toiminta liiallisen ohjaamisen ja johdattelun näkökulmasta, lasten toiminnan havainnoinnin pysyminen objektiivisena sekä tasapuolisuuden ja tasavertaisen kohtelun toteutuminen. Oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisuuden toteutumiseksi kiinnitimme huomiota omaan toimintaamme ja ohjauksemme välttääksemme sen, ettei dokumentointi valokuvauksen avulla olisi liian aikuisjohtoista ja että lapsi saisi riittävästi tilaa toteuttaa itseään. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi oman toimintamme suunnitelmallisuus, kuten projektin sisältämän toiminnan selkeä ohjeistus lapsille ja päiväkodin henkilökunnalle. Kattavien tulosten saaminen edellyttää meiltä joustavaa ja lapsilähtöistä työskentelytapaa, joka huomioi lasten tarpeet ja toiveet riittävässä määrin.

Koimme opinnäytetyön aiheen olevan mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Erilaisia tieto- ja viestintäteknisiä välineitä käytetään arjen lisäksi kasvatuksessa ja opetuksessa koko ajan enemmän, joten on tärkeää lisätä lasten tietoisuutta laitteiden monipuolisista hyödyntämismahdollisuuksista mediakasvatuksen keinoin. Lapset mieltävät monet tietotekniset laitteet usein vain pelivälineinä, ja opinnäytetyömme kautta halusimme näyttää lapsille myös muita käyttöön liittyviä mahdollisuuksia. Mielestämme valokuvaus dokumentoinnin välineenä sopii hyvin lapsille helppoutensa ansiosta, mutta erityisesti se soveltuu käytettäväksi kuvallisena ilmaisukeinona eri kulttuureista tuleville lapsille. Jo heti projektin alkupuolella jokainen lapsi osoitti kiinnostusta ja innostusta valokuvaamista kohtaan, jopa enemmän kuin olimme etukäteen ajatelleet. Haasteena tv-laitteiden käytössä saattaa olla päiväkotien henkilökunnan aktiivisuus laitteiden tarjoamisessa lapsille sekä ajankäytön aiheuttamat haasteet esimerkiksi kuvien siirtämisessä koneelle ja muussa jatkohyödyntämisessä.

Oman toimintamme tukemiseksi ja tilanteiden reflektointiseksi pidimme oppimispäiväkirjaa koko projektin ajan. Kirjasimme huomiomme ja ajatuksemme toimintatuokioista muistiin aina tuokioiden jälkeen, joka auttoi meitä jäsentämään tapahtumia sekä arvioimaan toteutunutta projektia kokonaisuudessaan. Meillä ei ollut aiempaa tietoteknistä osaamista valokuvien käsittelyyn tai postereiden tekemiseen liittyen. Tämän koimme yhtenä haasteena matkapäiväkirjan ja valokuvakollaasien työstämisessä, jonka vuoksi tuotosten tekeminen vei paljon aikaa. Matkapäiväkirjan ja valokuvakollaasien tekeminen oli kuitenkin opettavaista ja uskomme hyötyvämmä saavutetuista taidoista myöhemmin työelämässä.

Mediakasvatuksen linkittäminen projektiin ja sadutuksen hyödyntäminen eivät mielestämme toteutuneet ajattelemallamme tavalla. Mediakasvatusta oli haastavaa tuoda suuressa roolissa osaksi toimintatuokioita niissä vallinneen jatkuvan kiireen ja liian täyteen suunnitellun ohjelman takia. Sadutus toimi huonosti, osittain siksi, että me olimme lapsille vielä melko vieraita

aikuisia ja tilanne oli heille uusi. Sadutuksen teoriaan perehtyminen tutustutti meidät menetelmän perusteisiin ja koimme kuitenkin saaneemme jonkinlaisen kokemuksen sadutuksen hyödyntämisestä esikouluikäisten lasten parissa.

Opinnäytetyöprojekti ja yhteistyö päiväkodin kanssa tarjosi meille ainutlaatuisen mahdollisuuden tutustua erilaisen työyksikön toimintaan sekä nähdä uudenlaisia toimintatapoja arjen työssä. Katsaus työelämään, sen arkitoimintoihin ja käytettyihin pedagogisiin valintoihin herättelivät meissä ajatuksia ja ideoita koskien omaa tulevaa ammattia. Näimme käytännössä, millaiset työtavat toimivat toisia paremmin. Opinnäytetyömme kautta tutustuimme myös erääseen varhaiskasvatuksen kentällä esiintyvään haasteeseen, jonka taustalla voimme olettaa olevan useita syitä. NykYTEknologiaa tuodaan yhä enemmän osaksi työtehtäviä, mutta erilaisiin tvT-laitteisiin perehdyttäminen ja hyödyntämismahdollisuuksien avaaminen jää vähäiseksi tai jopa kokonaan työntekijän omalle vastuulle. Laitteiden käytössä haasteeksi nousevat myös usein resurssipula, ajankäytölliset seikat sekä suoranaiset ennakkoluulot teknologiaa kohtaan. Itse emme koe tvT-laitteita ja niiden käyttöä osana kasvatustyötä haittaavina tekijöinä, vaan näemme niiden tarjoavan meille yhden työväliseen lisää ja monipuolistavan joka-päiväistä työtoimintaamme ja -tapojamme.

Jatkossa opinnäytetyömme ideaa voisi kehittää monin eri keinoin, riippuen käytettävissä olevista tvT-laitteista ja resursseista, kuten henkilökunnan motivaatiosta sekä käytettävissä olevasta ajasta. Valokuvausta dokumentoinnin välineenä voisi käyttää siten, että antaisi lapsille mahdollisuuden kuvata vapaasti päiväkodin eri tilanteita ja ympäristöä, joka osaltaan saattaisi lisätä laitteiden aktiivista ja oma-aloitteista käyttöä. Valokuvaus on myös luonteva väylä tutustuttaa lapset mediakasvatuksen teemoihin, kuten mediakriittisyyteen ja medialukutaitoon. Mediakasvatuksen tärkeyttä ei voi mielestämme kuitenkaan nykyisin liikaa korostaa varhaiskasvatuksessa.

Yhtenä kehitysideana voisi toteuttaa jokaiselle ryhmän lapselle oman valokuvaportfolion, johon olisi kerätty esimerkiksi tietyltä aikaväliltä valokuvia lapsen itsensä ottamana sekä hänestä otettuja kuvia. Toinen vaihtoehto voisi olla, että otetuista valokuvista koottaisiin yhdessä lasten kanssa valokuvanäyttely esiteltäväksi esimerkiksi päiväkodin kevät- tai joulujuhlissa. Näihinkin kuviin voisi liittää lasten tuottamat kuvatekstit.

Valokuvaus dokumentoinnin välineenä tarjoaa monia hyviä mahdollisuuksia edistää muun muassa lapsilähtöistä kasvatusta, osallisuutta, itseilmaisua, luovuutta ja vuorovaikutusta, joita tämän hetkissä varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissakin korostetaan. Lasten päivien havainnollistaminen valokuvien avulla saattaisi lisätä myös vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välistä vuorovaikutusta ja kasvatuskumppanuutta, erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten ja heidän perheidensä kesken.

Lähteet

- Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi. Jyväskylä.
- Birkstedt, S-P., Hietala, P., Ovaska, S., Sommers-Piiroinen, J. & Tanhua-Piiroinen, E. 2005. Kenen ehdoilla tietotekniikkaa: kokemuksia päiväkodista ja koulusta. Teoksessa Lahikainen, A., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) 2005. Lapsuus mediamaailmassa. Gaudeamus Kirja. Helsinki. Tammer-Paino. Tampere. 164-184.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Harju, V. 2009. Lapsi linssin takana - valokuvaus lastensuojelun työvälineenä. Halkola, U., Koffert, T., Koulu, L. & Mannermaa, L. (toim.) 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Duodecim. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu. 228-237.
- Ikonen, J. 2010. Kikatuksen kuvakulmia. Opas valokuvamenetelmään. Tampereen Taidekaaren julkaisuja, osa 3. Verkkojulkaisun osoite: http://www.taikalamppu.fi/images/taikalamppu/pirkanmaa/netti_kikatus.pdf. Viitattu 30.12.2015.
- Jantunen, T. 2011. Esikouluikäisen oppimisen luonne. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.) 2011. Lapsilähtöinen esiopetus. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. 54-64.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Kirjapaja. Helsinki.
- Kalliala, M. 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen varhaiskasvatuksessa? Gaudeamus. Helsinki.
- Kannuskujan toimintayksikön varhaiskasvatussuunnitelma 2013. Verkkojulkaisun osoite: http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/108909__Kannuskujan_toimintayksikko_-_VASU.pdf. Viitattu 28.12.2015.
- Karlsson, L. 2014. Sadutus: avain osallistavaan toimintakulttuuriin. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Lautela, R. 2011. Esiopetuksen lähtökohtia. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.) 2011. Lapsilähtöinen esiopetus. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. 31-35.
- Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008. Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. Painotalo Seiska Oy. Iisalmi. Verkkojulkaisun osoite: https://www.thl.fi/documents/732587/741077/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa.pdf. Viitattu 29.12.2015.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto.
- Nyyssölä, K. 2008. Mediakulttuuri oppimisympäristönä. Opetushallitus. Edita Prima. Helsinki.
- Potter W. J. 2004. Theory of Media Literacy: A Cognitive Approach. Sage Publications, Inc.
- Savolainen, M. 2009. Voimauttava valokuva. Halkola, U., Koffert, T., Koulu, L. & Mannermaa, L. (toim.) 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Duodecim. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu. 210-227.

Setälä, P. 2012. Lapsi kuvan takana. Erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisussa. Musta taide. Suomen valokuvataiteen museo. Kariston kirjapaino Oy.

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012. Verkkajulkaisun osoite:
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/105196_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma_2012.pdf. Viitattu 16.12.2015.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Oppaita 56. Stakes. Gummerus kirjapaino Oy.

Kuvat

Kuva 1: "Laitoin nappia ihan itse" -Poika 6v.....	27
Kuva 2: Lentokoneella lähtö matkalle maailman ympäri	27
"Täs elikkä on se kuva mistä me menttiin matkustamaan, menttiin Afrikkaan ja sitte emmä muista, ollaan siellä jumppasali, leikisti lentokone" -Tyttö 6v.	27
Kuva 3: Rekvisiitan sovittelua	28
"Siinä on meillä molemmilla viikset ja taulussa me ollaan ja mä näytän kieltä siinä taulussa"	28
-Poika 6 v.	28
Kuva 4: Rentoutumista Aasiassa	29
"Heitellään palloja, Mikko ja Eetu ja minä ja Heidi, jotai hierotaa, virossa vai oliks se virossa" -Poika 6v.....	29

Liitteet

Liite 1 Kuvien käyttöluupa.....	39
Liite 2 Matkapäiväkirja.....	40

Liite 1 Kuvien käyttöluupa

Hei esikoululaisten vanhemmat!

Opiskelemme Tikkurilan Laurea ammattikorkeakoulussa ja valmistumme sosionomeiksi ensi keväänä. Teemme opinnäytetyömme Kannuskujan päiväkodille, jossa toteutamme ja tuotamme Matkapäiväkirja - kuvakollaasin esikoululaisten kanssa marras-joulukuun 2015 aikana.

Otetuista kuvista teemme valokuvanäyttelyn päiväkodin tiloihin. Näyttelyyn voivat tutustua päiväkodin lasten ja henkilökunnan lisäksi myös vanhemmat. Valmis opinnäytetyö julkaistaan internetissä Theseus-opinnäytetyötietokannassa, jossa työhön on mahdollista tutustua. Työsämme emme käytä lasten oikeita nimiä, ainoastaan päiväkodin nimi mainitaan. Olemme saaneet opinnäytetyöllemme tutkimusluvan Vantaan kaupungin Sivistystoimelta.

Opinnäytetyötä varten tarvitsemme Teiltä suostumuksen lapsestanne otettujen kuvien käyttöä koskien. Vastatkaa alla olevista vaihtoehdoista Teille sopivin

_____ Lapseni kuvia **SAA** käyttää opinnäytetyössä

_____ Lapseni kuvia saa käyttää **VAIN** sumennettuna opinnäytetyössä

_____ Lapseni kuvia **EI** saa käyttää opinnäytetyössä

Lapsen nimi _____

Huoltajan allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Ystävällisin terveisin Anni Kiuru ja Essi Marjatsalo

Liite 2 Matkapäiväkirja

Matkapäiväkirja
- esikoululaiset Maailman ympäri –projektin
ikuistajina

11.11.2015 Rakennusharjoitukset jumpaten

13.11.2015 Pukeutumista ranskalaisittain ja
Riemukaaren rakennusta

"Mä ja Elina. Me ollaan poikia."
-Tyttö 6v.-

"Siinä on meillä molemmilla
viikset ja taulussa me ollaan ja
mä näytän kieltä siinä taulussa"
-Poika 6 v.-

"Mun jalat ja maitopurkkeja." -Tyttö 6v.-

"Maitopurkkeja." -Poika 6v.-

18.11.2015 Ranska-rekvisiitan viimeistelyä

"Laitoin nappia ihan itse." -Poika 6v.-

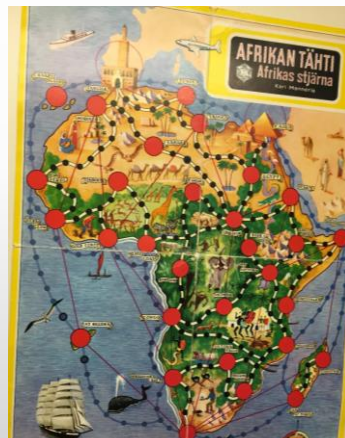

19.11.2015 Leikkipäivä

"Siinä on lentokone. Tossa on kiitorata. Ja sitten on lentoemäntä. En mä muuta muista." -Tyttö 6v.-
"Noo siinä on ainakin kapteeni ja sit siinä on matkustajia. Ja sit siinä on tollanen telkkari. Ja mä nään kyl tuolinkin."
-Tyttö 6v.-
"Lentokone." -Poika 6v.-
"Lentokoneella. Toisia." -Poika 6v.-
"Et lentokentän nään siellä lentokone menee ylös ja valoja." -Poika 6v.-
"Täs elikkä on se kuva mistä me mentiin matkustamaan, mentiin Afrikkaan ja sitte emmä muista, ollaan siellä jumppasali, leikisti lentokone" -Tyttö 6v.-

Matka alkoi Afrikasta

"No soitetaan. Kirahvikin on siinä. Ja nuotio." -Tyttö 6v.-

Matka jatkui Aasiaan

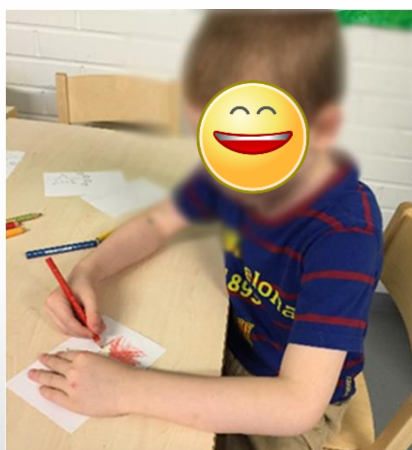

"Tuolla on sit se hierontapaikka." -Poika 6v.-

"Heitellään palloja, Mikko ja Eetu ja minä ja Heidi, jotai hierotaa, virossa vai oliks se virossa" -Poika 6v.-

"Piirsin. Mulla on nyt tämä valmis." -Poika 6v.-

Etelä-Amerikan sambakarnevaalit

"Siinä mä en kyllä tiedä, siinä me oltiin, mä en tiedä oliko se amerikka vai mikä se oli, niin siinä tota etsittiin pukuja tai mekkoja tai kravatteja tai kruunuja tai tollasia koristeita, mentiin tanssimaan, vasta sen jälkeen mentiin Timjameihin" -Tyttö 6 v.-

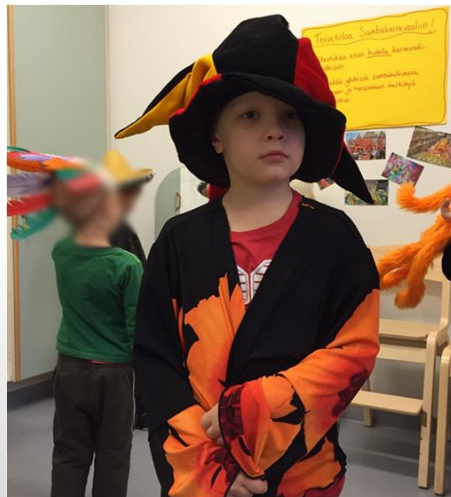
"Hämähäkki on hatun päällä. Ja tämä hämähäkki on laitettu hattuun kiinni." -Poika 6v.-

"Ihan kiva. Kaikista kivoin." -Poika 6v.-

"No käsikoru. Sit siinä on kaappi. Siinä on sydämiä." -Tyttö 6v.-

"(naurua) Siinä oli se , no emmä , no, siinä oli se leikki, missä, Ranska, mentiin kahvilaan, nii tässä on esimerkiksi me oltiin siinä puhumassa, Elinan ja Amandan kanssa" -Tyttö 6v.-

